

ZLATAR BEHIJA

POPIS VAKUFA U BOSNI IZ PRVE POLOVINE XVI VIJEKA

Popis vakufa u Bosni koji se ovdje objavljuje u prevodu predstavlja jednu cjelinu, a izvršen je 1540. godine prilikom detaljnog popisa bosanskog sandžaka.¹ Ovaj popis vakufa (tj. vakufskih objekata, zavještajnih dobara i rashoda tih vakufa) zaprema kontinuirano 25 defterskih stranica, a sadržan je na kraju spomenutog detaljnog popisa (fo. 390—402). To je najraniji, do sada pronađeni, popis vakufa u bosanskom sandžaku. On je važan posebno zbog toga što, ovako sačinjen, predstavlja rezimirane sadržaje zakladnih povelja o pojedinim vakufima, a koje najvećim dijelom nisu sačuvane. Zato podaci pruženi ovdje o pojedinim, naročito sitnijim i nesamostalnim vakufima, predstavljaju često i jedine spomene o njima.

Ovaj popis, istina, ne obuhvata sva mjesta bosanskog sandžaka, koji se u to vrijeme protezao od Novog Pazara do Uskoplja i od Save do Konjica. Tu su, uglavnom, popisani vakufi samo u onim mjestima u kojima su dotle (1540) oni bili osnovani, razvili se i bili zavedeni u određene evidencije. Najrazvijenija mjesta u to vrijeme, kako se vidi, bila su Sarajevo i Novi Pazar, jer je u tim gradovima bio evidentan veliki broj vakufa. Osim toga, i sam ovaj popis vakufa, čini se, nije potpun, što se može vidjeti iz posljednje fotokopije gdje se nalazi naslov: »Vakufi kadiluka Skradin«, ali oni tu nisu popisani. Naime, zna se da su osvojena područja u Dalmaciji bila privremeno pripojena bosanskom sandžaku, što je trajalo sve do osnivanja kliškog sandžaka 1537. godine. Ali, još i 1540. skradinski kadiluk je u jednom vidu pripadao bosanskom sandžaku, odnosno u tom popisu popisani su bili vlasni skradinskog

¹ Istanbul, Başbakanlık Arşivi (BBA), Tapu defter (TD) No 211. To je opširni popis bosanskog sandžaka; popis je započet u prvoj dekadi rebia I 947 (6—15. jula 1540), a završen u drugoj dekadi zu'lhidž-

dže 948 (28. marta — 6. aprila 1542). Kopija ovog deftera nalazi se u Orijentalnom institutu, br. 75 (mikrofilm i fotokopije). Defter citiram prema fotokopijama.

kadiluka u okviru hāṣṣa kliškog sandžakbega Murad-bega (fo. 312—325). Međutim, gradska naselja skradinskog kadiluka tu nisu popisana.

Dalje, pregledajući cijeli ovaj defter, vidi se iz imena mahala pojedinih gradskih naselja da su postojali još neki vakufski objekti koji nisu upisani u ovom popisu vakufa, kao što su sljedeći objekti u Sarajevu: *džamija Mustafa-bega, sina Skender-bega*, što se vidi iz naziva mahale (Mahala džamije Mustafa-bega, sina Skender-bega). »*Džamija Mustaj-bega Skenderpašića*« u Skenderiji, osnovana je 1517, a porušena 1936. godine.² Zatim se spominju još sljedeće džamije i mesdžidi, odnosno mahale: *Mahale džamije Dudi-hatun*. Ta džamija je podignuta poslije 1528, a prije 1540. godine. Dudi-hatun, kako kaže Šabanović, nije prva žena koja je osnovala jedan vakuf, ali je, koliko se zna, prva žena u Sarajevu, koja je podigla jednu džamiju.³ Dalje je evidentirana *Mahala džamije Hadži Hajdar efendije*. Taj Hadži Hajdar efendija bio je divan-katib (sekretar) Gazi Husrev-bega, a džamija je u narodu poznata pod imenom *Bijela džamija*.⁴ U defteru se još spominju sljedeće mahale, odnosno vakufi: *Mahala mesdžida Ahmeda čelebije, sina Murad-bega; Mahala mesdžida Sagrački Mehmeda; Mahala mesdžida Ibrahima Dulgera; Mahala mesdžida Sarača Alije; Mahala mesdžida Hadži Idrisa; Mahala mesdžida Harači Mustafe; Mahala mesdžida Sinan Halife; Mahala mesdžida Jahja-paše*, drugim imenom *Komotin; Mahala mesdžida Dukandar Jusufa*.

O vakufima je pisano na svim jezicima, pa i na našem postoji određena literatura. Mnogo je bogatiji postojeći izvorni arhivski materijal koji bi trebalo da dovoljno rasvijetli istorijsku ulogu ove ustanove u jugoslovenskim zemljama. Međutim, taj materijal još nije kod nas brižljivo ni prikupljen, a kamoli proučen i objavljen. Poznato je da su u svim zemljama Osmanskog carstva, u ostvarivanju državne vojno-administrativne uloge vođene raznovrsne defterske evidencije od XV do kraja XVII vijeka, pa su posebni defteri vođeni i za vakufe. Štaviše, način defterske administracije produžen je i za kasnije periode.

Broj evidentiranih vakufa u ovom popisu je dosta velik, s obzirom da je to vrijeme kada intenzivnije počinje da se razvija kulturna djelatnost u našim zemljama. Ktitori (vakifi) su poticali iz različitih društvenih slojeva. Ti ljudi bili su carevi i paše, trgovci i sitne zanatlije. Pobude ovih uvakupljenja bile su vjerske, prosvjetne, socijalne, privredne itd. Bilo je vakifa koji su zavještanjem imali u vidu više ciljeva, kao što je slučaj sa Gazi Husrev-begovim vakufom.

Poznato je da su vakufi odigrali veoma važnu ulogu u kulturnoj i ekonomskoj istoriji naše zemlje. U nedostatku državnog

² Hazim Šabanović, *Territorijalno širenje i građevni razvoj Sarajeva u XVI vijeku*, Radovi knj. XXVI,

Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knjiga 9. Sarajevo 1965, str. 31.

³ Isto, str. 37.

⁴ Isto, str. 43.

budžeta ili posebnih državnih investicionih institucija, vakufi su predstavljali gotovo jedinu osnovu za rješavanje kulturnih i komunalnih potreba u gradovima. Zna se da su vakufi, davanjem novčanih sredstava na kredit trgovcima i drugim licima, dugo vremena vršili i ulogu novčano-kreditnih zavoda. Prema tome, njihov značaj je izuzetan. Mnogi državnici, veziri, bogataši, zanatlije, trgovci i drugi, podstaknuti vjerom, podizali su zadužbine i uvakufjivali svoj imetak za održavanje i unapređenje tih objekata. Uvakufjivala se i pokretna i nepokretna imovina. Čini se, štaviše, da je u ovo vrijeme dominiralo zavještanje gotovine. Tome je razlog, između ostalog, i to što nisu uvijek bili regulisani imovinsko-pravni odnosi na posjedima koji su zavješteni, zbog čega je dolazilo i do osporavanja kod pojedinih zavještanja. Naime, da bi vakuf bio pravosnažan, prethodno je morala biti obezbijedena mulknama (dokumenat o vlasništvu) izdata izravno od sultana, jer je zemljište u Osmanskoj carevini imalo karakter mirijske zemlje kojom je u ime države raspolagao sultan.

Nekretnine vakufske imovine korištene su po principu zakupa (*muqāta'a*), i to zakupa jedinstvenog za cijelo Carstvo. Prihod imovine utvrđivan je prilikom osnivanja vakufa i veoma se rijetko mijenjao. Isto tako, tzv. *ribh*, odnosno interes na određenu gotovinu, koja se davala trećim licima na korištenje, utvrđivan je prilikom ustanovljavanja vakufa. Ovaj dio prihoda, utvrđen u vakufnami, nije se kasnije mijenjao, što je često išlo i na štetu vakufske imovine. Ostvareni interes trošen je obično na održavanje vakufskih objekata. Novac se davao obično uz interes od 10% do 15% godišnje. Drugaćiju stopu nisam mogla utvrditi. Koliko je poznato, interes je ostao u ovim omjerima sve dok se određeni vakuf vladao prema zakladnoj povelji. Zna se da je u pogledu vakufske imovine, naročito u kasnija vremena, vladalo često bezakonje i da su činjene razne malverzacije. Međutim, to zaslužuje posebna istraživanja. Ovaj sistem manipulisanja vakufskom imovinom uspostavljen je veoma rano i nije doživljavao valorizaciju.

S obzirom na strukturu tadašnje ekonomike, na vakufe u Bosni u to vrijeme otpadali su značajni prihodi, jer ukupan prihod vakufa, popisanih u ovom defteru, dostiže godišnje sumu od oko 500.000 akči. I činjenica da su vakufi popisani kao zasebna cjelina pokazuje da su oni već tada predstavljali značajan kulturno-priredni faktor. Ovoliki broj do te godine osnovanih vakufa govori i o tome da je razvitak gradskih naselja bio uzeo intenzivan zamah. Naglašavam *gradskih naselja*, jer je to značilo da su vakufi u svom najvećem dijelu bili vezani za grad. Objavljivanje ovog potpunog popisa vakufa ima višestruki značaj. On će dobro doći svima koji se bave istorijom urbanog razvitka naših gradskih naselja. Premda su se neki naučnici (posebno dr Šabanović) parcijalno već koristili ovim popisom, nije time umanjena potreba da se izvor

objavi u cjelini, tim prije što ovaj popis obuhvata i druga mjesta osim Sarajeva.

Popis vakufa u izvoru nije izvršen nekim utvrđenim redom, npr. po gradovima. Prvo je upisan vakuf Careve džamije u Sarajevu i vakuf džamije sultana Bajezida u Rogatici, zatim slijede ostali vakufi u Sarajevu, čiji je broj i najveći. Popisivač se, zatim, ponovo vraća na Rogaticu. Dalje popisuje vakufe u Visokom, Travniku, pa opet neke sarajevske vakufe, te na kraju vakufe u Uskoplju, Novom Pazaru i Mitrovici (Kosovskoj). Isto tako, često su posebno popisivana određena vakufska dobra, kao mlinovi u Sarajevu, Visokom, Rogatici i Višegradu, pa čifluci, mulkovi i slično. Ukoliko su popisivana naseljena mjesta (sela ili mezre) koja su pripadala određenom vakufu, u tom slučaju su popisana i sva njihova domaćinstva poimenice (muslimanska i hrišćanska). Tom prilikom je upisivana i specifikacija prihoda izražena u količinskoj i novčanoj vrijednosti.

Pored općih podataka o strukturi stanovništva i poljoprivrednih proizvoda, ovaj popis pruža i uvid u strukturu vakufskih službenika i njihovih plaća, što nije beznačajno za proučavanje vakufa kao ustanove. Tako, relevantno značaju pojedinih naselja i pojedinih vakufskih objekata, plaća imama iznosila je od dvije do devet akči dnevno, mujezina od jedne do tri akče, muderrisa od jedne do pet akči, upravnika vakufa (mutevelije) od jedne do devet akči, nadzornih organa (nazaret) jedna akča dnevno itd.

Što se tiče samog izvora koji se u prilogu daje u faksimilima, ovdje je izvršeno dešifrovanje teksta i pružen doslovan prevod. Na osnovu pristupačnih pomagala i literature pokušala sam izvršiti i ubikaciju lokaliteta koji se ovdje spominju. Tekst donosim onim redom kako je zabilježen u samom defteru. Što se tiče literature kojom sam se koristila pri sastavljanju ovog rada, ona se svodi na nekoliko značajnih radova, i to: dr Hazima Šabanovića,⁵ Šejh Sejfidina Kemure,⁶ Hamdije Kreševljakovića,⁷ Mehmeda Begovića,⁸

⁵ Hazim Šabanović, *Postanak i razvoj Sarajeva*, Sarajevo, 1960 = Radovi Naučnog društva NRBiH, XIII, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knj. 5, Sarajevo, 1960, 71—115; isti, *Teritorijalno širenje i građevni razvoj Sarajeva u XVI stoljeću*. Radovi, knj. XXVI, Sarajevo, 1965. Dalje kratica: *Sarajevo*; isti, *Bosanski pašaluk*, Sarajevo 1939, dalje kratica: *Pašaluk*; isti, Evlija Čelebi, *Putopis*, Odlomci o jugoslavenskim zemljama, Svjetlost, Sarajevo 1967; dalje kratica: *Evlija Čelebi*.

⁶ Sejfidin Kemura, *Sarajevske džamije i druge javne zgrade tur-*

ske dobe, Glasnik Zemaljskog muzeja XXI, Sarajevo 1909; XXII, 1910; XXIII, 1911. Dalje kratica: *Sarajevske džamije*.

⁷ Hamdija Kreševljaković, *Hanovi i karavansaraji u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo 1957; isti, *Sarajevo do Husrev-bega*; isti, *Gazi Husrev-beg*; isti, *Gazi Husrev-begov vakuf*, sve troje: Spomenica Gazi Husrev-begove četrinsto-godišnjice, Sarajevo 1932.

⁸ Mehmed Begović, *Vakufi u Jugoslaviji*, Beograd 1963.

Mehmed Ali Ćerimovića,⁹ Safvet-bega Bašagića.¹⁰ Pri obradi pojedinih termina koristila sam se još i Enciklopedijom islama.¹¹

VAKUFI I MULKOVI U VILAJETU BOSNI

75/390 **Vakuf džamije pokojnog sultana Mehmeda-hana** — neka mu se bog smiluje i oprostí grijehe — u samom Sarajevu.¹²

Hatib, imam i mujezin¹³ spomenute džamije posjeduju timare i obavljaju službu. Njihovi timari su upisani na odgovarajućem mjestu.¹⁴ Troškovi za kajjima,¹⁵ džamijsku prostirku i osvjetljenje određeni su iz harača. Obavlja se pet molitvi.

⁹ Mehmed Ali-Ćerimagić, *O vakufu*, Sarajevo 1953.

¹⁰ Safvet-beg Bašagić, *Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1900.

¹¹ *Enzyklopedie des Islam*, Leiden 1908—1938 (E. I.).

¹² To je današnja Careva džamija. U istom ovom defteru, naprijed (fo. 187), među mahalama grada Sarajeva, evidentirana je mahala ove džamije pod nazivom: *Mahala stare džamije sultana Mehmeda hana*; brojala je 45 domaćinstava (*hāne*) i 32 neoženjena (*muđerred*). Među stanovnicima ove mahale koji se poimenično navode, nalazimo i ime na službenika ove džamije, to su: imam Mevlana Omer i mujezin (*mu'addin*) Mustafa, sin šejha Alije.

Hatib džamije, međutim, nije zabilježen među stanovnicima spomenute mahale. Ipak, utvrdila sam iz analitičkog popisa stanovnika da je to bio Burhan halifa, koji je stanovao u *Mahali pokojnog Jahja-paše*, za koga izričito stoji »hatib u staroj džamiji sultana Mehmeda-hana« (fo. 189).

Spomenuću ovdje još to da je šejh Alija, otac mujezina Mustafe, kako se vidi iz popisa drugih sarajevskih mahala, imao i drugog sina koji je bio službenik džamije, to je: Husein, sin šejha Alije, stanovnik *Mahale Jakub-pašinog mesdžida*, a vršio je službu imama u tom mesdžidu. Zatim je taj imam Husein

imao u to vrijeme i jednog neoženjenog sina (*muđerred*) Abdul Velida, koji je vršio službu mujezina u istom tom mesdžidu (fo. 188).

¹³ Hatib (*haṭīb*), službenik koji drži propovijed u džamiji petkom i bajramom (*buṭba*). Imam (*imām*), službenik koji predvodi vjernike pri zajedničkoj molitvi. Mujezin (ar. *mu'addin*), službenik koji poziva vjernike na molitvu.

¹⁴ U sumarnom bosanskom defteru iz 1541. godine (BBA, TD, No 201, fo. 67) upisani su timari hatiba i imama džamije sultana Mehmeda hana. Ti timari sastojali su se od sela *Stup* i zaseoka *Doglod*, zatim od poreza akindžija (458 akči) i poreza vojnika (2.681 akča), te poreza od osam čifluka. Ukupan prihod iznosio je 5.734 akče, od čega hatibov timar u iznosu od 2.944 akče, a imamov od 2.800 akči. Dalje, na fo. 77 upisan je timar mujezina iste džamije, a sastojao se od sela *Mokrinje* u nahiji Visoko, od poreza akindžija istog sela (291 akča) i od dva čifluka u istom selu. Ukupan prihod toga timara iznosio je 2.535 akči, od čega je mujezinu Mustafi pripadalo 1.400 akči, dok je ostatak pripadao drugom timar-sahibiji.

¹⁵ *Kajjim* (ar. *qayyim*), službenik koji se stara o održavanju čistoće, opreme i osvjetljenja u džamiji. Više vid. H. Šabanović, *Turski izvori za istoriju Beograda* (Rječnik termina), knj. 1, sv. I, Beograd 1973. godine. Dalje kratica: TIB.

Vakuf džamije pokojnog sultana Bajezid-hana — neka mu se Bog smiluje i oprostí grijehe — u samoj Rogatici.

Za hatiba, imama i mujezina određen je iznos od 11 akči dnevno, što se svake godine isplaćuje iz harača kadi-luka Višegrad.

Imamu i hatibu — dnevno šest akči. Mujezinu — dnevno četiri akče. Za prostirku i ulje (osvjetljenje) — dnevno 1 akča.

Vakuf zavije¹⁶ (tekije) pokojnog Isa-bega¹⁷ u samom Sarajevu sastoji se iz sljedećih prihoda:

Mukata¹⁸ hamama — godišnje 3.000 akči.

Mukata jednog karavan saraja¹⁹ — godišnje 15.000 akči.

Mukata od sedam mlinova u samom Sarajevu — go-dišnje 8.500 akči.

Mukata od dva mlina u selu Blažuju — godišnje 500 akči.

Mukata od četiri mlina u Visokom — godišnje 600 akči.

Mukata velike bašče u Sarajevu — godišnje 600 akči.

Mukata velikog voćnjaka — godišnje 600 akči.

Mukata mlina Jahja-paše — godišnje 40 akči.

Od prihoda čifluka, nekih opustjelih zemina,²⁰ vrtova (voćnjaka) i njiva u selu Blažuju i drugog — godišnje 4.028 akči.

Za upravljanje vakufom (*tawliya*) desetina od prihoda.

Za opravke — četvrtina pri-hoda.

Za imama — dnevno 5 akči.

Za mujezina — dnevno 3 akče.

Za kajjima — dnevno 2 akče.

Za muallima²¹ — dnevno 4 akče.

Za meso — dnevno 10 akči.

¹⁶ *Zavija* (*zāwīya*) doslovno zna-či ugao, kut jedne građevine odre-đen za ćeliju derviša, zatim mali mesdžid (hram). U našim zemljama pod turskom vlašću zavija je opće-nito sinonim sa nazivom tekija. Više vid. *Evlija Čelebi* (Terminološki ko-mentari); Enzyklopedie des Islam, s. v. *Zawīya*.

¹⁷ *Isa beg Ishaković*, Krajišnik tzv. »zapadnih strana« (1440—1463) i drugi bosanski sandžakbeg (1463—1469), osnovao je svoju tekiju na Bentbaši 1462. godine. Spominje je i *Evlija Čelebi*. Vid. tamo, str. 110.

¹⁸ *Mukata* (ar. *Muqāṭa'a*) kao turski finansijsko-pravni termin znači: 1. plaćanje poreza odsjekom, paušalno u novcu, 2. zakup, paušal-

ne zakupnine, 3. objekat zakupa, a to je moglo biti svako državno, feu-dalno i vakufsko dobro, svaki zna-čajniji izvor prihoda. Više vid. *Kra-jište* (Rječnik termina).

¹⁹ *Karavansaraji* su privredno-komunikacioni objekti na drumo-vima, a služe za konačenje trgovaca i drugih putnika. Uz ove zgrade po-stojale su i štale za tovarnu stoku. Više vid. H. Kreševljaković, *Hanovi i karavansaraji u Bosni i Hercego-vini*.

²⁰ *Zemin* (pers. *zemīn*) kao tur-ski agrarno-pravni termin znači ve-ći kompleks obradivog zemljišta koji nema status čifluka niti baštine. Vid. *Krajište* (Rječnik termina).

Za hljeb u spomenutoj tekiji — onoliko koliko je dovoljno iz prihoda spomenutih mlinova i drugog, godišnje ...²²

Za kuhara — dnevno 2 akče.

Za nadzorništvo — dnevno 1 akča.

Za pekara — dnevno 2 akče.

Za prostirku, ulje, so i za začine — dnevno 5 akči.

Osim toga, pusto zemljište koje se nalazi uz vodu ispred tekije spomenutog pokojnika i pusto zemljište što se pruža s donje strane ćuprije koja se nalazi ispred spomenute tekije, zatim pusto zemljište koje se nalazi s one strane vode, a dolazi do prednjeg kraja bašče koju je pokojnik uvakufio i ide do mjesta gdje je kraj bašče koja se pruža uz vodu, te opustjelo zemljište jajastog oblika koje se nalazi ispred karavan saraja, što ga je pokojnik uvakufio na osnovu zvaničnih potvrda — također čini zemljište spomenutog vakufa.

Vakuf tekije pokojnog Skender-paše²³ u samom Sarajevu.

Od prihoda mlinova, vrtova, voća i djeteline (trave) u blizini spomenute tekije, kao i čifluka, godišnje 3.245 akči.

Za pšenicu — dnevno 5 akči.

Za knjiženje — dnevno 2 akče.

Za rižu — dnevno 3 akče.

Za nadzor — dnevno 1 akča.

Za meso — dnevno 10 akči.

Za pekara — dnevno 2 akče.

Za hljeb — dnevno 14 akči.

Za hranu — dnevno 2 akče.

Za med i sir za goste — dnevno 1 akča.

Za kuhara — dnevno 2 akče.

Za drva — dnevno 4 akče.

Za drugog kuhara — dnevno 2 akče.

Za upravljanje — dnevno 5 akči.

Za kajjima — dnevno 2 akče.

Za šejha²⁴ — dnevno 3 akče.

Za ferraša²⁵ — dnevno 1 akča.

Za ulje (osvjetljenje), prostirku, svijećnjake,²⁶ so i začine — dnevno 5 akči.

²¹ Muallim (ar. *muallim*) učitelj koji podučava djecu u mektebima (početne vjerske škole).

²² Iznos u defteru nije upisan.

²³ Skender paša, bosanski sandžakbeg (1466—1469, 1477—1483 i 1498—1506), podigao je svoju tekiju nakšibendijskog reda pokraj Miljacke oko 1500. godine. Vid. *Sarajevske džamije*, str. 215. Ovu tekiju spominje i Evlija Čelebi pod imenom »Šejh-musafira«, jer se zvala Musafirskom tekijom. Vid. *Evlija Čelebi*, str. 110.

²⁴ Šejh (ar. *šayh*), starac, starješina, vođa. Kao termin označava uglavnom pročelnike raznih muslimanskih derviških redova, njihovih tekija i nekih esnafskih organizacija. Više vid. *Evlija Čelebi* (Rječnik termina).

²⁵ Ferraš (ar. *farrāš*), službenik vakufa koji se starao za održavanje čistoće u džamijama.

²⁶ Iako je ovdje upotrijebljen izraz svijećnjak, ovdje je riječ o osvjetljenju, odnosno o sredstvima koja služe za osvjetljenje, kao što je: vosak, ulje i slično.

Za opravke — dnevno 3 akče.

Za ašure²⁷ — godišnje 300 akči.

Vakuf mesdžida, mekteba (muallim hāne) i mosta pokojnog Ajas-paše²⁸ u samom Sarajevu

Od prihoda hamama, dućana i zemina — godišnje 5.568 akči.

Za imama — dnevno 5 akči.

Za upravljanje — dnevno 5 akči.

Za mujezina — dnevno 2 1/2 akče.

Za osvjetljenje i prostirku — dnevno 1/2 akče.

Vakuf mesdžida Mehmed-bega²⁹, sina pokojnog Minneta u samom Sarajevu

Od prihoda dućana, kirije, zemina, mukata i od zakupna zemljišta pod dućanima — godišnje 2.380 akči.

Za imama — dnevno 3 akče. Za mujezina — dnevno 1/2 akče. Ostatak za učenje džuzova (Kur'ana).

Vakuf mesdžida pokojnog Jakub-paše³⁰ u samom Sarajevu

Od prihoda dućana, mukata zemljišta pod kućama, te od kirije dućanskog zemljišta — godišnje 902 akče. Dodaci 12.500 akči.

Vakuf vojvode Nesuha za učenje džuzova, iznos 10.000 akči — godišnje 360 akči.

Vakuf Mehmeda, sina Jusufova, 1/2 akče za učenje džuzova, iznos 1.500 akči — godišnje 180 akči.

Vakuf Alije, sina Mehmedova, za učenje sure Jasin, iznos 1.000 akči — godišnje 100 akči.

75/391 **Vakuf džamije pokojnog Jahja-paše³¹ u samom Sarajevu**

²⁷ To je slatko jelo koje se spravlja po pravilu od pšenice. Međutim, u praksi to jelo se pripravlja od više različitih vrsta voća i žita na dan 10. muharrema (*yawm-i āšūrā*) svake godine.

²⁸ *Ajas paša*, bosanski namjesnik (1470—1475) podigao je 1474. godine ovaj mesdžid na mjestu današnjeg hotela »Central«. Kasnije je mesdžid prepravljen u džamiju, i tu je nastala *Ajas-pašina mahala*. Vid. *Sarajevske džamije*, str. 248.

²⁹ *Mehmed beg Minnetović*, prvi bosanski sandžakbeg (1463—1464) sagradio je svoj mesdžid u blizini današnjeg Principovog mosta, tamo

gdje je danas apoteka »Prvi maj«. Tu je nastala njegova mahala koja je kasnije nazivana *Hrišćanska mahala*, a potom *Franačka*. Vid. *Sarajevo*, str. 32.

³⁰ Bosanski namjesnik *Jakub paša* (1490—1493) podigao je svoj mesdžid u Sarajevu 1491. godine na uglu Magode i Megare ulice. Tu je nastala i istoimena mahala. Ovaj mesdžid i danas postoji. Vid. *Sarajevske džamije*, str. 117.

³¹ *Jahja paša*, bosanski namjesnik (1482—1484) podigao je svoju džamiju, oko koje je nastala istoimena mahala. *Jahja-pašina mahala* je jedina mahala koja je postojala

Od prihoda zakupa zemina, te prihoda od čifluka, mlina i zakupnine dućana — godišnje 6.399 akči.

Za organe upravljanja i nadziranja — dnevno 1 akči. Za imama — dnevno 3 akče. Za mujezina i ferraša — dnevno 2 akče. Za osvjetljenje i prostirku — dnevno 1 akča.

Vakuf pokojnog Firuz-bega³², za medresu, mahalski mesdžid i česme u samom Sarajevu

Od prihoda hamama, dućana, bašča, kuća, ambara i mlina u blizini tvrđave Travnik i od zakupa zemljišta u blizini medrese — godišnje 19.761 akča.

Ne postoji raspored sredstava. U vakufnami je upisano: sve što ostane od opravaka i rekabe,³³ neka se utroši na medresu, imama i mujezina džamije i za druge službe koje su određene.

Vakuf pokojnog šejha Alaudin-dede — neka je božiji blagoslov i spas onome — koji je rekao: »Neka se svaki dan iz Kur'ana uči po jedan džuz za njegovu dušu.« Uslovljeno je sljedeće: neka džuz uče djeca spomenutog Alaudina, a kad nestane njegove djece, neka uče oni koji budu imami mesdžida Jakub-paše.

Od prihoda dva mlina na Miljacki — godišnje 300 akči.

Vakuf džamije šejha Ferruha³⁴ u Mahali Skenderovoj u Sarajevu

Pokojni sultan Selim-han — neka mu je laka zemlja — uvakufio je, iz svoje uzvišene milosti, za službenike džamije koju je spomenuti šejh sagradio u Sarajevu — mezru Niđerić³⁵ u nahiji Višegrad-Dobrun,³⁶ čiji je prihod upisan

na tom prostoru do kraja XV stoljeća. To je današnja *Čurčića mahala*. Vid. *Sarajevo*, str. 35.

³² *Firuz beg*, bosanski sandžak-beg (1505—1512) sagradio je svoju medresu i mesdžid u današnjem kraju *Medrese*. Tu se do 1528. razvila i *Mahala Firuz-begove medrese*. Danas ta medresa ne postoji, ali se taj kraj još uvijek zove *Medresa*. Vid. *Sarajevo*, str. 39.

³³ *Rekaba* (ar. *raqaba*). Ovdje se pod izrazom rekaba misli na vlasništvo vakifa (mulkovna dobra).

³⁴ Ko je bio ovaj šejh *Ferruh*, nije nam poznato. Međutim, poznato je da je sagradio džamiju u *Skender-pašinoj mahali* koja je zauzimala dosta velik prostor između *Kovača* i *Vratnika*. Džamiju je sagradio najvjerovatnije na samom početku XVI stoljeća. S obzirom da

se u ovom popisu njegova džamija još uvijek spominje u *Skender-pašinoj mahali*, proizilazilo bi da se mahala oko šejh *Ferruhove* džamije nije brzo razvila u samostalnu mahalu, ili je možda još uvijek naziv *Skender-pašina mahala* na tom području bio dominantan u narodu, pa ovdje ima samo verbalno značenje pogotovo ako prihvatimo tvrdnju pokojnog Šabanovića da je šejh *Ferruhova mahala* izdvojena iz *Skender-pašine mahale* prije 1516. godine. Vid. *Sarajevo*, str. 40.

³⁵ *Nidžerić* mezra, nepoznato.

³⁶ Nahija *Višegrad-Dobrun* spominje se od 1469. godine. Samo mjesto Višegrad poznato je od 1449. godine, a mjesto Dobrun od 1373. godine. Vid. *M. Vego, Naselja bosanske srednjovjekovne države*, Sarajevo, 1957.

u iznosu od 1.315 akči i podario je o tome svoj časni hukum,³⁷ pa je to na isti način evidentirano i u defteru. Sada je spomenuti šejh Ferruh zamolio da se uvakufi selo Striževo,³⁸ koje je upisano u vrijednosti od 1.490 akči, umjesto spomenute mezre. Kako je podnio arz³⁹ njegovoj uzvišenosti, caru utočištu svijeta — Allah mu uvećao pobjede — ovaj je naredio da se spomenuta mezra dâ u timar, a da se umjesto nje uvakufi spomenuto selo. Kako postoji naredba da se to unese u carski defter i kako je zavedeno i upisano u starom defteru da se — sa znanjem velikog vezira i rumelijskog beglerbega, njegove ekselencije Ibrahim-paše, i njegove ekselencije Mustafa-paše i njegove ekselencije Ajas-paše, neka dugo požive — unese u carski defter, to je na isti način, kako je bilo i ranije, u novi defter uneseno.

Selo Striževo koje pripada Visokom. [Ovdje se navode svi stanovnici poimenice i na kraju njihovi ukupni novčani i naturalni porezi.]

[Muslimani:]

Ahmed, sin Radina, na očevoj baštini	Hasan, sin Halila
Iskender, sin Huseina	Baština Junusa, sina Radoja, drži je Velija, njegov sin
Mahmud, sin Ostoje — u Tuzli (Memleha), u zvoničkom sandžaku	
Mahmud, sin Ahmeda	Behram, sin Velije
Husein, sin Dogana	Balija, sin Huseina
Alija, sin Dogana	Alija, sin Junusa
Mahmud, sin Mustafe	Balija, sin Junusa
Alija, sin Živka	Isa, sin Balijske Junusa
Jusuif, sin Pritka	Balija, sin Pritka
Piri, sin Jusufa mudžered	Mustafa, sin Ivaniša
Ejnebegi, sin Širmerda	Hasan, sin Mustafe
Bali, sin Mustafe	Hasan, sin Pritka
Hasan, njegov brat	Hizr, sin Ivaniša
Alija, sin Vukča	Velija, sin Ivaniša
Husein, sin Halila	Murat, sin Mahmuda
Ejnehan, sin Halila	Turalija, sin Ahmeda
	Murat, sin Marka

Hrišćani:

Pritko, sin Milina — na baštini
Marko, sin Vukača — na očevoj baštini

³⁷ *Hukum* (ar. *hukm*), carska zapovijest, carska odluka, sudska odluka.

³⁸ *Striževo*, danas selo Striježevo kod Visokog.

³⁹ *Arz* (ar. *'ard*), pismeni izvještaj, prijedlog, predstavka sultanu, odnosno Visokoj Porti pojedinih organa vlasti, od kadije do velikog vezira. Vid. *Evlja Čelebi* (Terminološki komentari).

Baština Vladislava — drže je stanovnici sela
 Baština Ivaša, sina Ostoje — drži je Veliija
 Baština Vladića — drže je stanovnici sela
 Baština Vukomila — drže je stanovnici sela
 Baština Bogomila — drže je stanovnici sela
 Baština Bogojina — drže je stanovnici sela
 Baština Dogana, sina Mihovila — drži je Husein
 Baština Milorada — drže je stanovnici sela.
 Muslimanskih kuća 30, neoženjenih 1, baština 1, resm-i
 čift⁴⁰ 694 akče, hrišćanskih kuća 2, baština 8, ispendža⁴¹
 250 akči.

Prihod:

Pšenica, kejla 10, iznos	150 akči
Ječam, kejla 6, iznos	60 akči
Proso, kejla 5, iznos	50 akči
Kapludža, kejla 2, iznos	20 akči
Raž, kejla 2, iznos	20 akči
Heljda, kejla 4, iznos	40 akči
Merdžimek (sočivica), kejla 1, iznos	15 akči
Zob, kejla 17, iznos	85 akči
Porez (<i>resm</i>) ⁴² na vrt (bostan)	25 akči
Porez na lan	30 akči
Porez na košnice	10 akči
Mlin 1, porez	20 akči
Još jedan mlin, porez	15 akči
Hāšša njiva Lazina — drži je Pritko, prihod	20 akči
Nijabet, ⁴³ mlađarina i poljačina	5 akči
Svega	1.509 akči

75/392 **Mezra Malinovica⁴⁴ pripada Olovcu⁴⁵** — vakuf spome-
 nutog šejha Ferruha

Ejnehan, sin Karadžoza — na očevoj baštini	Musa, sin Hasana
Mehmed, sin Karadžoza	Skender, sin Vukača
Baliya, sin Karadžoza	Nesuh, sin Radojina
Hasan, sin Radina na baštini	Murat, sin Radojina
Timur, sin Hasana	Jusuf, sin Radojina
	Turalija, sin Hasana

Muslimanskih kuća 10, neoženjenih 1, resm-i čift 232 akče.

⁴⁰ *Resm-i čift*, lični novčani porez muslimana koji su imali status raje. Iznosio je 22 akče godišnje.

⁴¹ *Ispendža* (pers. *ispenge*), lični porez, od 25 akči, koji je plaćala hrišćanska raja. Više vid. *Krajište* (Rječnik termina).

⁴² *Resm* (tur. *resim*, ar. *resm*), pristojba, taksa, porez, novčana dāća uopće.

⁴³ *Nijabet* (ar. *niyābat*), prihodi

od globa, novčanih kazni koje su plaćali stanovnici na osnovu odluke naiba ili kadije. Više vid. *Krajište* (Rječnik termina).

⁴⁴ *Malinovica* mezra, nepoznato.

⁴⁵ *Nahija Olovci* odgovara srednjovjekovnoj župi Olovci u području stare varoši Olova. Spominje se od 1469. godine do XIX stoljeća. Danas postoji mjesto Olovo kod Kladnja. Više vid. *Pašaluk*, str. 133.

Dva dijela spomenute mezre u posjedu su Baraka, Alije i Mehmeda, sinova spomenutog Jusufa. Mehmed je umro, njegov dio je u posjedu njegovog sina Mustafe, Barak je također umro, njegov dio je u vlasništvu njegovog sina Ibrahima. Spomenuti su spahije, odnosno sinovi spahija. Kako se našlo zapisano: »Neka gore spomenuti svoje ušrove daju kao prihod za njegov (Ferruhov) vakuf«, to je sada, na isti način kao i ranije, zabilježeno u novom defteru.

Prihod:

Pšenica, kejla 5 1/2,		Zob, kejla 15, iznos	75 akči
iznos	82 akče	Porez na vrt	8 akči
Ječam, kejla 7	70 akči	Porez na lan	7 akči
Heljda, kejla 3	30 akči	Desetina od sijena	15 akči
Sočivica, kejla 1 1/2	22 akče	Nijabet, mlađarina	
Proso, kejla 2 1/2	25 akči	i poljačina	25 akči

Svega 591 akča

Zavija pokojnog šejha Junusa u samoj Rogatici

Pokojni sultan Bajezid-han — neka mu se bog smiluje i oprostí grijeha je, na zadovoljstvo uzvišenog Allaha, sagradio kuću i sobe i uvakufio ih. To je u novi defter uneseno kao vakuf. U starom defteru je upisano sljedeće: budući da je tako bilo zavedeno u ranijem defteru, to je sada na izloženi način evidentirano i u novom defteru.

Vakuf mosta i karavan saraja u samoj Rogatici

Za opravku mosta i spomenutog karavan saraja, kožar (*dabbāğ*) Alija, sin Bajramlije, uvakufio je — na osnovu hudžeta mevlana kadije Višegrada — 12 dućana, jednu tabhanu i u novcu 500 akči, zatim vrt koji je iza spomenutog karavan saraja. Prihodi od dućana, tabhane i od vrta iznose godišnje 650 akči. Gotovina 500 akči. Interes, godišnje 50 akči.

Vakuf Ilijasa Arnauta, spahije za izdržavanje mekteba i za učenje džuza

Hamam, godišnji prihod 1.500 akči.

Gotovina 10.000 akči. Od interesa godišnje 1.000 akči.

Svega 2.500 akči

U stvari, spomenuti hamam je sagradio Malik-čelebi, sin Isa-bega. Poslije njega, u smislu zakona, prešao je na spomenutog Ilijasa. Na osnovu potvrda koje je davao, uneseno je tako i u novom defteru.

Vakuf džamije mevlana Šerefuddina u samom Visokom⁴⁶ koje pripada Sarajevskom kadiluku

Od prihoda bašči, dućana i ostalog ...^{46a}

Vakuf džamije pokojnog sultana Mehmed-hana — neka mu se bog smiluje i oprostí grijehe — u samom Travniku

Hatib i imam spomenute džamije obavljaju službu i za to imaju timar. Ali, za osvjetljenje i prostirku nema vakufa niti plaće. Osobe po imenu Jusuf, sin Ajasa, Hubjar, sin Ishaka i Sulejman, sin Huseina uvakufili su četiri čifluka koji su bili u njihovom posjedu, a čiji je zakup iznosio 400 akči, i to trošili na osvjetljenje, prostirku i ostalo. Zbog toga što ne postoji carska naredba, uvakufljanje čifluka sada nije ispravno. Pošto postoji carska naredba da se spomenuti čifluci daju u timar, te da se sa odgovarajućeg mjesta ta suma evidentira u novcu, u defteru je ubilježeno da se suma od 400 akči uknjiži iz prihoda rudnika Fojnica, i da emini pomenutog rudnika svake godine uzimaju 400 akči i troše za potrebe navedene džamije.

Vakuf mesdžida Mehmed-bega⁴⁷, sina spomenutog Isa-bega u samom Sarajevu

Od prihoda dućana — godišnje 7.456 akči. Neka se troši za imama, mujezina i ostale službenike mesdžida koji je spomenuti sagradio.

Vakuf džamije Skendera, ćehaje (kethode) pokojnog Mustafa-paše u samom Sarajevu

Od prihoda dućana i interesa (*ribh*) od gotovine — godišnje 1.800 akči.

Gotovina 4.000 akči. Neka se postojeći prihodi daju hatibu, imamu i mujezinu spomenute džamije.

75/393

Vakuf mesdžida Sinan-čelebije, sina Skenderova u Komotin⁴⁸ mahali u samom Sarajevu

Od prihoda sedam dućana — godišnje 1.260 akči.

⁴⁶ Džamija Mevlana Šerefuddina u Visokom postoji i danas. Jedan od pet džemata u tome mjestu zvao se imenom ovoga Šerefuddina. Vid. Milenko Filipović, *Visočka nahija* u Naselja i poreklo stanovništva, Beograd 1928.

^{46a} Iznos nije označen.

⁴⁷ S. Kemura smatra da je ovaj mesdžid sagradio Isa beg na ime svoga sina Mehmed-bega, koji je bio bosanski sandžakbeg od 1484. do 1486, a hercegovački od 1507. do 1509. i od 1513. do 1515. godine. Mehmed beg je na mjestu ovoga

mesdžida sagradio 1519/20. godine džamiju. Ova džamija i danas postoji, a nalazi se na Bistriku. Vid. *Sarajevske džamije*, str. 147.

⁴⁸ Od 1475. do 1607. godine na području Komotina razvile su se četiri mahale koje su često sve nazivane zajedničkim imenom Komotin. U ovom popisu navodi se mesdžid Sinan-čelebije u mahali Komotin, a dvadesetak godina kasnije i Mahala Sinan-čelebije sa drugim nazivom Komotin. Vid. *Sarajevo*, str. 47.

Vakuf mesdžida i mekteba Mimar-Sinana⁴⁹ u samom Sarajevu

Gotovina 15.000 akči. Od provizije spomenute gotovine, na svakih 10 akči po 1 1/2 akča godišnje — 2.250 akči.

Za službu muallima, imama i mujezina — dnevno 4 akče. Za upravljanje (*tawliya*) — dnevno 1 akča. Za opravku mekteba — dnevno 1 akča.

Vakuf mekteba i mosta sarača Hasana, sina Širmerdova u samom Sarajevu

Gotovina 15.500 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.875 akči.

Za mekteb u mahali Mehmed-bega, sina Minnet-bega — dnevno 4 akče. Za učenje džuzua — dnevno 1 akča.

Ostatak za opravak spomenutog mosta na rijeci Dresni u blizini spomenutog mekteba.

Vakuf mesdžida Hadži Ejnehana⁵⁰ u Skenderovoj mahali

Gotovina 10.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.500 akči.

Za službu imama dnevno 2 1/2 akče. Za službu mujezina i vrijednost prostirke i ulja — godišnje 400 akči. Za upravljanje — godišnje 100 akči.

Vakuf Hanife, žene Hadži Ejnehana u Skenderovoj mahali

Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — za učenje džuzua — godišnje 360 akči.

Vakuf Ferhada Nalbanta (potkivača konja)

Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 360 akči.

Vakuf mesdžida Nalbanta Sinana⁵¹ u Mahali Bratnik u samom Sarajevu

Od prihoda 5 dućana — godišnje 600 akči — za službu imamu.

Vakuf mesdžida Mevlana Arapa⁵², vaiza (propovjednika) u blizini Skender-pašine mahale u samom Sarajevu

⁴⁹ *Mimar Sinan*, neimar iz naših krajeva, živio je u Sarajevu u XVI stoljeću. Njegova džamija i danas postoji na Golobrdici. Tu je postojala i istoimena mahala. Vid. Alija Bejtić, *Spomenici osmanlijske arhitekture u Bosni i Hercegovini*, Prilozi za orijentalnu filologiju III—IV 1952—53, str. 241. Njega treba razlikovati od poznatog *Mimara Sinana* iz vremena sultana Sulejmana.

⁵⁰ Ovaj mesdžid sagradio je *Hadži Ejnehan* negdje poslije 1516. go-

dine, a prije 1528. godine. U požaru koji se dogodio 1658. godine izgorio je ovaj mesdžid, a na njegovim ruševinama je podignut novi. Vid. *Sarajevo*, str. 42.

⁵¹ O lociranju i razvoju ove mahale na Vratniku treba pogledati razmatranje umrlog Šabanovića u *Sarajevo*, str. 43.

⁵² Oko ovog mesdžida nastala je mahala *Mevlana Arapa* u današnjoj ulici *Hriste Boteva*.

Od prihoda dva mlina na vodi Koševo — godišnje 400 akči. Za opravak 100 akči.

Gotovina 2.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 300 akči.

Ponovo gotovina 200 akči — godišnje 20 akči — za osvjetljenje spomenutog mesdžida.

Od toga za službu imamu — godišnje 500 akči. Za službu mujezinu — godišnje 200 akči.

Vakuf kujundžije Muhameda, sina Hamze

Od prihoda dućana u Sarajevu — godišnje 300 akči.

Gotovina 300 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 45 akči.

Za učenje džuzua dnevno 1 akča. Svega — za učenje Kur'ana — 345 akči.

Vakuf mekteba (muallimhāne) Hadži Ejnebegija u blizini mesdžida Mevlana Arapa

Gotovina 6.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 900 akči.

Od toga za službu muallima 860 akči, a za rekabu 40 akči.

Vakuf džamije Mevlana Arapa, vaiza, u blizini Jahja-pašine mahale u samom Sarajevu

Gotovina 10.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.500 akči.

Za službu hatiba i imama dnevno 3 akče. Za službu mujezinu — dnevno 1 akča.

Vakuf Mehmeda-čelebije, sina Hizira-čelebije

Gotovina 3.000 akči. Godišnje (interes) 375 akči.

Za upravljanje 75 akči. Za učenje Kur'ana 360 akči.

75/394

Vakuf žene Skendera, krojača (ḥayyāt)

Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — za učenje džuzua — godišnje 360 akči.

Vakuf Nesuha-vojvode

Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — za učenje džuzua — godišnje 360 akči.

Vakuf gospođe Selime, žene Kenana

Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — za učenje ašereta,⁵³ svaki dan po jedanput — godišnje — 360 akči.

Vakuf mesdžida Hadži Ismaila⁵⁴, sarača, u njegovoj mahali [za mesdžid] i za učenje džuzova

⁵³ Kraći odlomak iz Kur'ana.

zila se na Banjskom brijegu. Više vid. Sarajevo, str. 35, 36.

⁵⁴ Mahala Sarača Ismaila nala-

Od prihoda dva mlina na potoku Koševo — godišnje 1.000 akči.

Gotovina 6.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 720 akči.

Za upravljanje — godišnje 100 akči. Za službu imam — dnevno 3 akče. Za službu mujezinu — dnevno 1 akča. Za učenje džuz — dnevno 2 akče.

Vakuf mesdžida Hadži Muslihuddina, kovača (*ḥaddād*), u blizini zavije pokojnog Isa-bega

Od prihoda dvadeset devet dućana — godišnje 4.100 akči.

Gotovina 35.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 3.500 akči.

Za upravljanje — dnevno 3 akče. Za nadzorništvo — dnevno 1 akča. Za službu imam — dnevno 4 akče. Za službu muallimu — dnevno 3 akče. Za službu mujezinu — dnevno 2 akče. Za pet džuzova koji se uče u spomenutom mesdžidu poslije jutarnje molitve (*ṣabāḥ*) — dnevno 5 akči. Za osvjetljenje i prostirku — godišnje 60 akči.

Vakuf gospođe Aiše, kćerke vojvode Alije, za učenje džuz u mesdžidu hadži Muslihuddina

Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 360 akči.

Za učenje džuz u mesdžidu pokojnog hadži Muslihuddina.

Vakuf mesdžida Havadže (*ḥwāḡa*) Kemala⁵⁵ u njegovoj mahali

Od prihoda deset dućana.

Gotovina 15.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.750 akči.

Za imama i muallima — dnevno 6 akči. Uslov je da onaj ko bude imam bude ujedno i muallim.

Za službu mujezinu — dnevno 2 akče. Za halifu (pomoćnika) u mektebu — dnevno 1 akča.

Uslov je da onaj ko bude mujezin bude ujedno i halifa.

Za učenje džuz — dnevno 1 akča. Uslov je da onaj ko bude imam ujedno uči džuz.

Za upravljanje — dnevno 1 akča. Za osvjetljenje i prostirku — godišnje 100 akči.

⁵⁵ *Havadže Kemal*, posljednji gazi Husref-begov ćehaja, podigao je ovaj mesdžid nešto prije 1538. godine na prostoru oko današnje Radio-stanice. Tu se je razvila i posebna *Kemal-begova* mahala koja

se prvi put spominje 1540. godine. *Kemal beg* je imao dva sina, *Ibrahim* i *Mehmeda-čelebiju*, čiji se vakuf također spominje u ovom popisu. Vid. *Sarajevo*, str. 34—35.

Vakuf hadži Murata za mesdžid Kebkebir Sūfi u Sken-der-pašinoj mahali

Gotovina 10.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.500 akči.

Za službu imamu i muallimu u mesdžidu Kebkebir Sūfi — dnevno 3 akče.

Vakuf mesdžida pokojnog Hajrudina, sina Ilijasova

Gotovina 14.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.400 akči.

Mlin jedan — godišnje ..⁵⁶ Dolap jedan — godišnje 360 akči. Dućana devet — godišnje 550 akči.

Vakuf mekteba i mosta Alije, sina hadži Balabana, terzije (*hayyāt*)

Spomenuti mekteb je u samom Sarajevu, a spomenuti most je u Paklenoj dolini⁵⁷ u kadiluku Novi Pazar.⁵⁸

Od prihoda hana sa sobama (*ħuğra*), štalom, hanikahima, (*ħavānīk*) i dućanima.

Gotovina 1.500 akči.

Za službu muallimu — dnevno 4 akče. Za upravljanje — dnevno 3 akče. Za opravku spomenutog mosta od prihoda dućana koji se nalazi nasuprot hamamu.

Vakuf mesdžida Havadže, poznatog pod imenom Ke-čedži Sinan u mahali Muhamed-bega

Od prihoda četiri dućana — godišnje 960 akči.

Za upravljanje — dnevno 1 akča. Za službu imamu — dnevno 2 akče. Za službu mujezinu — dnevno 1 akča.

Uslov je: ako se ne ostvari taj prihod, nakon što se izdvoji ono što je nužno za opravku, neka se ukine ono što je predviđeno ovim službama.

Vakuf Mehmeda-čelebije, sina Kemal-age

Mukata hamama u samom Travniku — godišnje 1.000 akči.

Prihod od bašče u travničkoj tvrđavi koja je poznata pod imenom Sari Ajasova bašča — godišnje 200 akči.

Ušur spomenute bašče određen je u timar onih koji se nalaze u travničkoj tvrđavi. To se svake godine izvršava. Preostali prihodi neka se zadrže za vakuf. Ti prihodi se troše za opravku česme i puta koji je podigao spomenuti Mehmed-čelebi.

⁵⁶ Nije upisan iznos.

⁵⁷ Paklena dolina, danas nepoznato.

⁵⁸ Kadiluk pod imenom Novi

Pazar spominje se prvi put 1485. godine. Sjedište kadiluka bilo je stalno u Novom Pazaru. Više vid. Pašaluk, str. 145.

75/395 **Vakuf čebedije Uvejsa, sina Ismailova, za učenje džuzua.**
Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 360 akči. Uslovljeno je da džuz uči imam mesdžida Mevlana Sinan-subaša.

Vakuf mesdžida hadži Mustafe, sina Junusovog, u Ibrahimovoj mahali

Gotovina 10.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.500 akči.

Za službu imamu — dnevno 2 akče. Za službu mujezinu — dnevno 1 akča. Za osvjetljenje i prostirku — godišnje 120 akči.

Vakuf mesdžida Havadže Sinana Karamanije u Skoplju (Uskoplje)⁵⁹

Od prihoda deset dućana — godišnje 2.120 akči.

Vakuf mekteba Mehmeda-čelebije, sina Havadže Duraka⁶⁰ u blizini hamama Firuz-bega

Gotovina 10.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.500 akči.

Za službu muallimu — dnevno 3 akče. Za opravak mekteba — godišnje 50 akči.

Vakuf mesdžida umrlog Havadže Duraka.

Od prihoda dvadeset devet dućana — godišnje 2.090 akči.

Vakuf mesdžida Jusufa, sina Skenderova

Od prihoda sedam dućana u Sarajevu — godišnje 1.200 akči.

Za službu imamu i mujezinu — dnevno 2 akče. Za Kur'anski džuz — dnevno 1 akča. Za osvjetljenje i prostirku — dnevno 2 akče.

Čifluk Čelebije — sina plemenitog emira Hurem-bega, sina umrlog Skender-paše — sa tahvila⁶¹ Hamze i Mustafe, sinova Hoškadema vojvode. To je čifluk poznat pod imenom Kovan⁶² u okolini Rogatice, u nahiji Borač. Dijelovi

⁵⁹ *Uskoplje*, stara župa kao i današnji geografski pojam Skoplje obuhvatala je čitavo porječje gornjeg Vrbasa. Više vid. *Pašaluk*, str. 145.

⁶⁰ Od ovog mesdžida vjerovatno je nastala i džamija *Havadže Duraka*. Osnovana je 1526/28. godine u staroj *Mahali Isa-bega Ishakovića* na Baščaršiji, pa se otada ta mahalala prozvala *Mahalom Havadže Du-*

raka. Vid. *Sarajevo*, str. 31. I danas postoji ova džamija pod imenom *Baščaršijska džamija*.

⁶¹ Osnovno značenje riječi »tahvil« je prenos, doznaka; o tome više vid. N. Filipović, *O izrazu »tahvil«*, Prilozi za orijentalnu filologiju II, Sarajevo 1951.

⁶² *Kovan*, danas postoji selo Kovanj kod Rogatice.

koji su bili u posjedu Širmerda, Davuda i Atmadže — na osnovu kadijskog hudžeta — ranije su također preneseni na umrlog Hurem-bega. Nakon ovoga, spomenuti Hurem-beg je umro. Svi čifluci su preneseni na njegovu majku, a ona je uvakufila njihove prihode za dušu pokojnika i troši ih za one koji uče džuzove na njegovom grobu koji se nalazi u zaštićenoj Konji. Ranije je bio određen zakup u iznosu od 400 akči godišnje za spomenuti čifluk koji je do sada plaćan svake godine eminima carskih hasova. Pošto sada postoji carska naredba da se pomenuta mukata dâ u timar, ranija mukata, objašnjena u starom defteru, potvrđena je također u novom defteru, pa se mukata o kojoj je riječ svake godine plaća vlasniku timara u novcu kao naknada za desetinu, u iznosu od 400 akči. Ostatak prihoda troši se za učenje spomenutog džuzua.

Prihod zakupom — godišnje 400 akči.

Mukata spomenutog čifluka data je u timar onima koji brane tvrđavu zvanu Vrh Rika⁶³ u kadiluku Skradin⁶⁴ i svake godine spomenutim se plaća ta mukata u novcu.

75/396

Čifluk ponosa plemenitih zapovjednika Mustafa-bega, sina Skender-paše čini mezra zvana Vesela Straža⁶⁵ koja pripada Uskoplju. Kada je ranije izvršena revizija, ustanovljeno je da je spomenuti Mustafa beg umro i da je istu uvakufio za časnu džamiju, koju je sagradio neposredno uz tekiju umrlog Skender-paše u samom Sarajevu. Spomenuta mezra Vesela Straža bila je u posjedu imenovanog. Ranije je davana pod mukatu u iznosu od 420 akči. Osim toga, mezra po imenu Cernica,⁶⁶ koja je kupljena od umrlog Kasima pisara, ubilježena je također pod mukatu u iznosu od 100 akči. Njene granice i obim određene su i izdvojene na osnovu hudžeta i potvrda koje imaju u rukama. Kako se u starom defteru nalazi upisano da se stalno plaća eminima carskih hasova mukata u novcu u iznosu od 700 akči za državnu blagajnu, a ostatak prihoda da se zadrži na osnovu vakufname i troši za džamiju, sada je također u novom defteru utvrđeno da i oni, kao i raniji — nakon što se plati zakonska desetina i ostali porezi — posjeduju.

⁶³ *Vrhrika (Vrljika)*. Ova nahija nalazila se u sastavu kadiluka *Skradin* od 1528. godine. Više vid. *Pašaluk*, str. 207. *Vrljika* je danas trgovište u Dalmaciji, srez Sinj.

⁶⁴ *Skradinski kadiluk* osnovan je negdje između 1522. i 1528. godine. Više vid. *Pašaluk*, str. 176.

⁶⁵ *Vesele Straže*, ovo mjesto nalazilo se u nahiji *Skoplje* (Uskoplje). Danas postoji selo *Vesela* pokraj ruševina ovoga grada. Više vid. *Pašaluk*, str. 128.

⁶⁶ *Cernica* mezra, nepoznato. Danas postoji selo *Crniče* južno od *Bugojna*, ali se ne može tvrditi da se odnosi na *Cernicu*.

Stanovnici na spomenutom čifluku su:

Sulejman, sin Jusufa
 Alija, sin Hamze
 Hizir, sin Mehmeda
 Junus, sin Firuza
 Ejnehan, njegov sin
 Mustafa, sin Radenka
 Murat, sin Radenka
 Evrenos, sin Vukmila
 Alija, njegov sin
 Mehmed, sin Hizira
 Hizir, sin Vukoja
 Nesuh, sin Radovca
 Džafer, sin Nesuha
 Aladžoz, sin Radovca
 Jusuf, sin Radovca
 Hizir, sin Stepana
 Husein, sin Stepana
 Ilijas, sin Hamze
 Jusuf, sin Vukosava
 Davud, sin Ilijasa
 Mahmud, sin Radoje
 Hasan, sin Radice
 Alija, sin Radojina
 Alija, sin Sirmerda
 Ilijas, sin Radivoja
 Velija, sin Radoja
 Velija, sin Hasana
 Mustafa, sin Ilijasa

Velija, sin Jusufa
 Balija, sin Jusufa
 Aladžoz, sin Vukmila
 Ahmed, sin Milašina
 Timur, sin Ahmeda
 Mahmud, sin Alije
 Ilijas, Mehmedov brat
 Skender, sin Alije
 Husein, sin Radosava
 Mustafa, sin Hasana
 Jakub, sin Radoja
 Mustafa, sin Ishaka
 Oruč, njegov brat
 Timurhan, sin Huseina
 Musa, sin Atmadže
 Mehmed, sin Budihne
 Hasan, sin Božidara
 Ahmed, sin Tomaša
 Husein, sin Radojina
 Husein, sin Ajdina, oslobo-
 đeni rob Ferhad vojvode
 Hasan, sin Karadžoza u selu
 Vrlac
 Alija, njegov brat
 Ahmed, sin Marka
 Husein, sin Fuada
 Mehmed, sin Huseina

Hrišćani:

Radenko, sin Vukmila
 Radojin, sin Vuksana
 Stepan, sin Vukmila
 Budihna, sin Milobrađa

Tomaš, sin Radojina
 Mihovil, sin Radina
 Radin, sin Vukmila
 Radica, sin Radosava

Muslimanskih kuća 52, resm-i čift 1.166 akči; hrišćanskih kuća 9, ispendža 225 akči.

Prihod od poljoprivrednih usjeva i od ostalog — osim poreza spomenute raje — 700 akči.

Svega sa rajinskim porezima $700 + 1.391 = 2.091$ akča.

Spomenuti čifluk je u starom defteru imao godišnje mukatu u iznosu od 700 akči, kao naknadu za desetinu, i 1.145 akči od poreza raje koja na njemu živi, tako da cijeli iznos ranije mukate iznosi 1.845 akči. Do sada je to svake godine plaćano u novcu eminima carskih hasova. Sada kada je izvršena revizija, ispendža i porezi raje koja živi na tom čifluku obračunata je u iznosu od 1.391 akče. Šerijatska

desetina je također određena prema starom defteru u iznosu od 700 akči godišnje, što skupa, prema novom defteru, iznosi 2.091 akča. Kako sada postoji carska naredba da se (ti prihodi) daju u timar, na osnovu te naredbe izdvojeni su iz carskog hasa i upisani u timar Huseina, sina Hamze u nahiji Uskoplje. U novom defteru je utvrđeno da mutevelija svake godine kao naknadu za desetinu i za poreze raje isplaćuje posjedniku timara u novcu iznos od 2.091 akče. Preostali prihod neka se troši za vakuf.

Čifluk — vakuf tekije pokojnog Skender-paše u samom Sarajevu. Čifluk koji je kupljen od Alije, sina Balabanova, sa jednim mlinom, njivom i livadom koje su kupljene od nevjernika po imenu: Radosava Mihalića, Radivoja Pohvalića, Čose-popa i Mihajla, a nalaze se u susjedstvu spomenutog čifluka, na kojima je sagrađena tekija, s njene dvije strane bila je bašča, travnjak i šuma (šikara). Čifluk koji je kupljen od sinova dizdara, zemljište koje je poznato pod imenom Gorica⁶⁷ kupljeno od Bari Jigita i Ajasa, zemljište, mlin i bašča kupljeni od Karadžoza, džerraha,⁶⁸ njiva i zemljište sa čiflukom poznatim pod imenom Gorica koji su kupljeni od Kastamonlu Ajdina-čelebije i Mustafe, sina Timurova. Svi čifluci zemljišta posjedovani su kao vakuf. Njihovi prihodi trošeni su za tekiju koju je spomenuti pokojnik sagradio u Sarajevu. Kako je od ranije postojala naredba koja glasi: »Neka se upiše kao mukata«, to je na osnovu carskog fermama ubilježena mukata od 700 akči godišnje, te je u starom defteru zabilježeno sljedeće: neka se svake godine (taj iznos) plaća eminima carskih hasova. Preostali prihod zadržavan je za vakuf i troši se za njegove potrebe. Sada je njena mukata, prema ranijoj odredbi, također utvrđena u novom defteru. Pošto postoji naredba da se ta mukata izdvoji iz carskih hasova i dâ u timar, sada je data u timar i isplaćivaće se posjedniku timara u novcu — odsjekom 700 akči godišnje.

- 75/397 Mlinova 8 na Moščanici, po 30 akči, porez 240 akči;
 Mlinova 4 na Koševu, po 30 akči, porez 120 akči;
 Mlinova 5 u Visokom, pa 30 akči, porez 150 akči;
 Mlinova 3 u Rogatici, po 30 akči, porez 90 akči;
 Mlinova 4 u Višegradu, po 30 akči, porez 120 akči;
 Svega, od poreza mlinova i mukate: 1.420 akči.

U *Mahali umrlog Skender-paše* u samom Sarajevu je njegova tekija. U tekiji su dvije tabhane,⁶⁹ jedna kuhinja,

⁶⁷ Gorica, jedan kraj, brdo u Sarajevu.

⁶⁸ Džerrah (ar. *ğarrāh*), ranar, kirurg.

⁶⁹ Tabhana (*debaghāne*, *tabakhāne*), mjesto (radionica) gdje se štavila sirova koža.

ostava i štala. Za one koji dolaze i odlaze (određeno je): dnevno 14 akči za meso i 14 akči za hljeb; za pšenicu i pirinač — dnevno 3 akče; uoči petka sa piščik pilav⁷⁰ — dnevno 13 akči; za so, vosak i pirinač — dnevno 12 akči; za drvo 12 akči; za čisto maslo i biber — dnevno 3 akče; i za goste, vosak i drvo — dnevno 1 akča; za trošak ašure — godišnje 300 akči.

Za upravljanje — dnevno 5 akči i ušur od prihoda.

Za nadzorništvo — dnevno 1 akča. Nadzornik neka bude sarajevski kadija.

Za šejha — dnevno 3 akče.
Za katiba⁷¹ — dnevno 2 akče.

Za kuhara — dnevno 2 akče.
Za prostirku — dnevno 1 akča.

Vakuf časne džamije, imareta i medrese Husrev-bega⁷²
u samom Sarajevu.

Gotovina koju drži mutevelija 900.000 akči. Od provizije godišnje 90.000 akči.

Dućani u blizini časne džamije — godišnje 1.790 akči.

Dućana četrdeset osam sa tahvila njegovog ujaka u blizini Čakrakčijinog mesdžida — godišnje 1.000 akči.

Dućana deset sa radionicom u blizini pijace Aščija — godišnje 900 akči.

Kuća pet sa dućanima u blizini imareta, sa tahvila hadži Memije — godišnje 500 akči.

Kuća sedam sa dućanima u Franačkom pazaru⁷³ — godišnje 650 akči.

Kuća sa mlinom i baščom u blizini Mahale Čakrakčijinog⁷⁴ mesdžida, dva dućana, tri kuće, jedan mlin — godišnje 4.500 akči.

Svega ...⁷⁵

Mulk — čifluk Husrev-begov koji pripada vakufu sastoji se: od baština zvanih: Korul i Brvenik, koje se nalaze

⁷⁰ *Piščik pilav*, vrsta jela od riže.

⁷¹ *Katib* (ar. *kātib*), pisar. Svaki turski ured i organizacija imali su bar po jednog pisara.

⁷² *Gazi Husrev beg*, jedan od najznamenitijih bosanskih sandžak-begova i jedan od najzaslužnijih za razvoj Sarajeva, vladao je u Bosni sa prekidima od 1521—1541. godine. Svoju džamiju je sagradio 1530, imaret 1531, a medresu 1537.

godine. Sve tri građevine i danas postoje.

⁷³ *Franački pazar* nalazio se oko današnjeg Principova mosta. Narod ga je zvao još *Latinluk*.

⁷⁴ *Mahala Muslihuddina Čakrakčije* protezala se od Bentbaše prema Baščaršiji, a nastala je od *Mahale Isa-begove* tekije. Više vid. *Sarajevo*, str. 31.

⁷⁵ Nije upisan ukupan iznos u defter.

između tvrđava Kličevca⁷⁶ i Ostrovice;⁷⁷ mezre Mrkovića⁷⁸ i Hum sa baštinom Strbačina;⁷⁹ mezre Mašići,⁸⁰ što se nalazi izvan deftera; polovice mlinova Bogovića koji se nalaze na rijeci Zrmanji, s gornje strane tvrđave Obrovac,⁸¹ čiju drugu polovicu čine mlinovi koji se nalaze u Pobrezju. Na osnovu carske mulkname⁸² i sinorname⁸³ koje imaju u rukama, izdvojene su iz čifluka mezre i mlinovi što su izvan deftera, i to: iz čifluka Damjana-vojvode mezra Mala Vas;⁸⁴ iz čifluka po imenu Knjaz Do, mezra Lišani;⁸⁵ a iz čifluka Kasima-vojvode mezra Podgrađe,⁸⁶ čije se granice s jedne strane međusobno dodiruju i isprepliću. Te granice su zemlje porušenog kaštela po imenu Kolarević,⁸⁷ s dvije strane su potoci, a sa Skradinske strane spajaju se na ćupriji zvanoj Kameni most, na mjestu gdje se završava polje, zajedno sa njihovim pašnjacima i livadama, vinogradima, baščama i onim što im pripada i u novi defter upisano kao oslobođeno od desetine. Porezi raje koja stanuje na njemu zadržani su za državu, a ostali prihodi i desetina od njihva za vakuf.

Prihod prema starom defteru iznosi 500 akči.

Mulk — čifluk Husrev-begov koji pripada vakufu sastoji se: od mezre Kozmadanje,⁸⁸ mezre Gornja i Donja Modriča,⁸⁹ vinograda i bašći, mezre Čilica, mjesta Varoš⁹⁰ i mlinova, čije su granice upisane u tapunama.⁹¹ U blizini

⁷⁶ Tvrđava *Kličevica* nalazila se u nahiji *Kličevac* u kadiluku *Skradin*.

⁷⁷ *Ostrovice*, mjesto kod *Skradina*.

⁷⁸ *Mrkovića* mezra. Danas postoji naselje *Mrkovac*, sjeveroistočno od *Drniša*, pa je moguće da je to nekadašnja mezra *Mrkovića*.

⁷⁹ *Baština Strbačina* nalazila se pored grada *Obrovca*. Vid. *Gazi Husrev-begov vakuf*, str. 93.

⁸⁰ *Mašići* mezra, nepoznato.

⁸¹ Stari grad *Obrovac* ležao je iznad današnjeg gradića *Obrovac* u Dalmaciji. Turci su ga zauzeli 1527. godine i pretvorili u sjedište istoimene nahije. Više vid. *Pašaluk*, str. 211.

⁸² *Mulknama (mülk-nâme)*, darovno pismo sultana kojim se državna zemlja prenosi u privatno vlasništvo. Vid. *Evlija Čelebi* (Terminološki komentari).

⁸³ *Sinornama (sinor-nâme)*, dokument u kome su označene granice nekog mjesta ili nečijeg posjeda.

⁸⁴ *Mala Vas* mezra, nalazila se među gradovima *Ključ* i *Ostrožac*. Vid. *Gazi Husrev-begov vakuf*, str. 92.

⁸⁵ *Lišani*. Danas selo *Lišane* zapadno od *Benkovca*.

⁸⁶ *Podgrađe*, selo jugoistočno od *Benkovca*.

⁸⁷ *Kolarević* kaštel, nepoznato.

⁸⁸ *Kozmadanje* mezra, nalazila se u blizini *Tešnja*, vid. *Gazi Husrev-begov vakuf*, str. 93.

⁸⁹ *Gornja i Donja Modriča* mezre, nalazile su se vjerojatno kod *Tešnja*, vid. *Gazi Husrev-begov vakuf*, str. 93.

⁹⁰ *Varoš*, mjesto nepoznato.

⁹¹ *Tapunama (tapu-nâme)*, isprava o zemljišnom posjedu, posjedovna isprava koju je pojedinim posjednicima zemlje izdavao spahija na njegovom timaru. Više vid. *Evlija Čelebi* (Terminološki komentari).

spomenute tvrđave je mezra Omanska.⁹² U nahiji tvrđave Tešanj je selo po imenu Plane.⁹³ Na osnovu carske mulk-name i sinorname koje imaju u rukama u novom defteru je utvrđeno da je to oslobođeno od desetine. Porezi raje koja stanuje na njemu zadržani su za državu, a ostali prihodi i desetina poljoprivrednih usjeva za vakuf.

Stanovnici spomenutog mulka su:

Husein, sin Brajanica	75/398	Pavle, sin Đorđa
Davud, sin Huseina		Miličina, sin Vukoja
Davud, sin Radomila		Milko, sin Mihala
Husein, sin Davuda		Strahinja, sin Andrije
Paša Jigit, sin Nikodića		Vukomil, hajmane
Ismail, sin Vučehne		Petrinja, sin Jake
Bajeziđ, sin Huseina		Juraj, sin Radula
Murat, sin Halila		Radoje, sin Radmila
Skender, prešlac ⁹⁴		Radoje, sin Radmila
Skender, sin Janka		Miloš, sin Vukića
Alija, sin Miletka		Milin, sin Cvetka
Mustafa, njegov brat		Andrijaš, sin prešlaca
Balija, sin Miletka		Matijaš, sin Milivoja
Mustafa, prešlac		Vukica, prešlac
Alija, sin Marisava		Jako, sin Tvrtka
Nesuh, sin Komle		Pavle, sin Mane
Jusuđ, sin Radivoja		Marin, sin Stepana
Ilijas, sin Vukana		Marin, sin Maroja
Jusuđ, prešlac		Ivko, sin Vukana
Murat, sin Kovača		Marko, sin Stepana
Mustafa, sin Vučihne		Radosav, sin Stepana
Jusuđ, sin Alije		Đurašin, sin Stepana
Firuz, sin Alije		Cvetko, sin Radoja
Mahmud, sin Davuda		Marko, sin kaluđera
Husein, prešlac		Petre, prešlac
Radica, sin Đurana		Vojin, prešlac
Ranko, sin Bogdana		Radovan, sin Ivana
Radosav, sin Dragomila		Živko, sin Markića
Vukić, prešlac		Radoje, sin Jake
Vojin, sin Vukana		Oliver, došlac ⁹⁵
Marko, sin Vukića		Vojica, hajmane ⁹⁶
Todor, sin Radoja		Vukač, sin Radice
Pavle, prešlac		Ivan, sin Milka
Radoje, sin Radojina		Vojo, sin Božidara
Miloš, hajmane		Radosav, sin Raduna

⁹² Omanska, mjesto kod Tešnja.

⁹³ Plana, selo kod Tešnja.

⁹⁴ Prešlac (prišlac), lice koje je prešlo iz jednog mjesta (džemata) u

drugo. U defteru se upisuje kao lično obilježje dotične osobe.

⁹⁵ Došlac, isto kao prešlac.

⁹⁶ Hajmane, lice koje nije imalo stalnog boravišta, nomad.

Radosav, sin Rajaka	Stepan, sin Bolašina
Strahinja, sin Marića	Dragoje, hajmane
Stepan, hajmane	Grubač, prešlac
Vojin, prešlac	Strahinja, sin Radoja
Radivoj, prešlac	Radica, hajmane
Božidar, prešlac	Vukomil, sin Radila
Radoje, prešlac	Ivaš, sin Radosava
Husein, prešlac	Jovan, prešlac
Radojin, prešlac	Ivaš, sin Radice
Marko, prešlac	Vojica, sin Vukoja

Muslimanskih kuća 25; resm-i čift 550 akči; hrišćanskih kuća 65; ispendža 1.275 akči.

Prihod:

Pšenica, kejla 125, iznos 1.875 akči,	Zob, kejla 130, iznos 650 akči,
Ječam, kejla 50, iznos 500 akči,	Desetina od lana 200 akči,
Proso, kejla 45, iznos 450 akči,	Porez od voćnjaka 69 akči,
Heljda, kejla 10, iznos 100 akči,	Porez od kupusa 20 akči,
	Desetina od košnica 100 akči,
	Porez od mlina 69 akči.

Svega 6.386 akči.

Mulk — vakuf Husrev-begov jesu mezre po imenu Ajdnoluka⁹⁷ u blizini tvrđave Jajce sa mezrom Divičani⁹⁸ i Badnica Gora i Gornja i Donja Senica,⁹⁹ koje pripadaju Lašvi¹⁰⁰ u kadiluku Brod.¹⁰¹ Prema carskoj mulknami i sinornami koje su u njihovim rukama, u novom defteru su upisane kao muaf¹⁰² od desetine. Resmovi raje koja stanuje na njemu zadržani su za mirije, a ostali prihodi i desetina od poljoprivrednih usjeva za vakuf.

Stanovnici spomenutog mulka su:

Hasan Sufi	Hasan, sin Radice
Husein, sin Vukosava	Mustafa, sin Hasana
Mehmed, sin Ranka	Jusuf, sin Branila
Alija, sin Radenka	Tomaš, sin Vukče
Mehmed, sin Širmerda	Sulejman, došlac

⁹⁷ Ajdnoluka mezre u blizini Jajca, vid. *Gazi Husrev-begov vakuf*, str. 94.

⁹⁸ Divičani, selo sjeveroistočno od Jajca.

⁹⁹ Gornja i Donja Senica mezre, nalazile su se u blizini Jajca, vid. *Gazi Husrev-begov vakuf*, str. 94.

¹⁰⁰ Nahija Lašva bila je u sastavu kadiluka Brod od 1470. godine sve do XIX stoljeća. Više vid. *Pašaluk*, str. 125.

¹⁰¹ Kadiluk Brod nastao je 1470. godine od stare župe, a kasnije nahije Brod. Više vid. *Pašaluk*, str. 147.

Ilijas, sin Skenderov
 Firuz, sin Alije
 Murat, sin Hizira
 Mustafa, sin Ilijasa
 Mustafa, sin Matijaša
 Hizir, sin Stjepana
 Karadžoz, sin Vukoje
 Mehmed, sin Balije
 Nesuh, njegov brat
 Skender, sin Obrada
 Džafer, sin Živka
 Mehmed, sin Živka

Hasan, sin Vukče
 Sulejman, sin Radula
 Alija, došlac
 Matijaš, sin Radina
 Andrija, sin Jake
 Radosav, sin Božetka
 Vukdrag, sin Božidara
 Tomaš, sin Radice
 Radoje, prešlac
 Jovan, prešlac
 Udovica Saja

Muslimanskih kuća 24, resm-i čift 528 akči; hrišćanskih kuća 8, udovica 1, ispendža 528 akči.

Prihod:

Pšenica, kejla 210, iznos 3.150 akči,
 Ječam, kejla 52, iznos 520 akči,
 Heljda, kejla 10, iznos 100 akči,
 Proso, kejla 159, iznos 1.590 akči,
 Zob, kejla 320, iznos 1.600 akči,
 Desetina od košnica 250 akči.
 Porez od voćnjaka 212 akči.
 Desetina od kupusa 220 akči.
 Porez na sitnu stoku 195 akči.

Svega 7.643 akče.

Vakuf mesdžida i mekteba Kemala-vojvode u samom Sarajevu sa medresom i učenicima

Dučana devetnaest u Mahali Čakrakčijinog mesdžida, prihod od kirije 1.500 akči, gotovina 10.900 akči. Prihod od provizije godišnje 1.090 akči.

Ukupno prihod — godišnje 12.140 akči.

Od toga:

Za muderisa¹⁰³ — dnevno 10 akči.
 Za učenike — dnevno 9 akči.
 Za imama mesdžida — dnevno 9 akči.

Za mujezina — dnevno 2 akče.
 Za muallima — dnevno 5 akči.
 Za halifu¹⁰⁴ — dnevno 2 akče.

¹⁰² *Muaf* (ar. *mu'āf*), oslobođen, oprošten, privilegiran. Termin *muafijet* znači potpuno ili djelomično oslobođenje raje od svih ili pojedinih, stalnih ili povremenih državnih i feudalnih obaveza. Više vid. *Krajište* (Rječnik termina).

¹⁰³ *Muderis* (ar. *muderris*), profesor.

¹⁰⁴ *Halifa* (ar. *ḥalīfa*), zamjenik, tj. zamjenik muallima, odnosno lice koje se brinulo o održavanju mekteba.

Za upravljanje — dnevno 9 akči.

Za Kur'anske džuzove u mes-džidu — dnevno 1 akča, što uživa imam.

Za osvjetljenje i prostirku — dnevno 3 akče.

75/399 **Čifluk.** Osobe po imenu Hadžija, Baliija i Gazija, sinovi Alije, sina dizdara Mehmeda imali su po jedan čifluk. Ranije su davani u zakup uz određeni iznos koji su oni plaćali. Kasnije je njihova mukata ukinuta od strane sretnog prijestolja. Njihove su muafname ispravne, jer je u defteru utvrđeno da su muaf, što se nalazi upisano u starom defteru. Kada je na osnovu uzvišenog fermama izvršena revizija — budući da su oni imali u rukama nekoliko časnih hukmova o tome da od tada do danas uživaju spomenute čifluke — na isti način ostavljeni su u njihovom posjedu i u novom defteru je upisano da su oslobođeni.

Ti čifluci su sljedeći:

Čifluk Hadžije obuhvata mezru Skugrić¹⁰⁵ i Dolnju Vratnicu;¹⁰⁶ prihod 394 akče.

Čifluk Baliije obuhvata Gornje Ljuboviće¹⁰⁷ i Pobrezje;¹⁰⁸ prihod 300 akči.

Čifluk Gazije obuhvata Radničiće¹⁰⁹ i Paršroviće;¹¹⁰ prihod 116 akči.

Kako se na ovaj način nalazi upisano u starom defteru i kako spomenuti imaju u rukama časne odredbe pokojnog sultana Selim-hana — neka mu se bog smiluje i oprost grijehe — te pokojnog sultana Mehmed-hana i pokojnog sultana Bajezid-hana — neka im se bog smiluje i oprost grijehe — kao i našeg sadašnjeg cara — Allah uveličao njegovu moć — ostavljeno je kako je i ranije bilo i u novom defteru tako upisano.

Čifluk. U starom defteru je upisano sljedeće: pokojni Šahbeg, sin Širmerda kupio je ranije uz tapiju od Sinan-čelebije mezru zvanu Donji Tekmir¹¹¹ u Pavlovića zemlji i posjedovao je. Budući da je kasnije data u zakup uz od-

¹⁰⁵ Skugrić mezra, nepoznato.

¹⁰⁶ Donja Vratnica mezra. Danas postoji selo Donja Vratnica kod Visokog. Vjerojatno se u blizini nalazila i spomenuta mezra Skugrići.

¹⁰⁷ Gornji Ljubovići, vjerojatno današnje selo Ljubovići kod Ilijaša.

¹⁰⁸ Pobrezje. Danas postoji selo Podbrežje kod Zenice i vjerojatno se odnosi na to selo.

¹⁰⁹ Radničići. Pod ovim nazivom danas ne postoji selo niti kakav

drugi lokalitet, ali se može pretpostaviti da je riječ o selu Radanovičićima kod Kiseljaka ili selu Radinovičićima kod Visokog.

¹¹⁰ Danas postoji lokalitet Pariževići kod Kiseljaka, što bi se moglo odnositi na naše Paršroviće.

¹¹¹ Donji Tekmir. To je vjerojatno današnje selo Šahbegovići, koje se nalazi pod Romanijom. Vid. Pašaluk, str. 133.

ređeni iznos koji je plaćao, njegova mukata je ukinuta od strane sretnog prijestolja. Kako su njegove muafname ispravne, i u novom defteru je upisan kao muaf. Kada je podnesen arz o tome da se od tada pa do današnjeg dana ovim čiflukom upravlja kao muaf i da ima u rukama muafnamu, te budući da je došla naredba o tome, to on, kao ni ostali čifluci, nije upisan u timar. Samostalno je upisan. Sada je u novom defteru upisan prema ranijoj odredbi.

Prihod:

Pšenica, kejla 3, iznos 45 akči.
Ječam, kejla 4, iznos 40 akči.

Riža, kejla 5, iznos 50 akči.
Zob, kejla 9, iznos 45 akči.

Svega 180 akči.

Mulk Alije-čelebije, sina dizdara, imama tvrđave Akhisar.¹¹² Mlinova tri na rijeci koja se nalazi ispod tvrđave Akhisar.

Spomenuti Alija čelebija je postavio uslov da se prihodi troše za prostirku i mujezina mesdžida kojeg je on sagradio.

Čifluk Mehmed-bega, sina Obrena. To su sela Podhum¹¹³ i Seonica¹¹⁴ koja pripadaju Neretvi; a ta mjesta je ranije pokojni Mevlana Ohri-zade Sinan čelebija dao uz tapiju. U potvrdi spomenutog pokojnika upisane su: Opseg i granice livada, vinograda i stabala voća. Mehmed beg, bog mu oprostio grijehe, dugo vremena je to posjedovao kao mulk. Kasnije je to uvakufio za medresu i tekiju koju je, u ime Allaha, sagradio u kasabi Peć. Do sada je to bilo zadržano za vakuf i tako posjedovano. U defteru je na sljedeći način objašnjeno i upisano: »Sada, kada je izvršena revizija, spomenute zemlje nisu bile upisane u defter, nego su bile izvan deftera. Kada su defteri stigli u prijestonicu, izdata je naredba da se ušrovi obračunaju kao i kod drugih sličnih čifluka i da se daju u timar, jer nisu donijeli i pokazali muafname i mulkname, te je šerijatska desetina spomenutog čifluka upisana kao prihod nosioca timara. A kad su oni što su imali ispravne muafname i mulkname donijeli i pokazali na sretnom pragu (prijestolju), izvoljele su se obnoviti naredbe i odluke i izdat je ferman u kojem se na-

¹¹² *Akhisar*, današnji Prusac. U srednjem vijeku se zvao Biograd, pa su ga Turci za to nazvali *Akhisar* (Biograd). Vid. *Pašaluk*, str. 152.

¹¹³ *Podhum*, selo kod Konjica.

¹¹⁴ *Seonica*, naselje kod Konjica.

¹¹⁵ Ovu Isa-begovu džamiju u Novom Pazaru spominje i Evlija Čelebi i kaže da je prepravljena od stare crkve. Tu on spominje i imaret Isa-begov. Vid. *Evlija Čelebi*, str. 263, 265.

¹¹⁶ Nije upisan iznos.

ređuje sljedeće: 'Neka ih prema ranijoj odredbi posjeduju kao muaf'. Nakon što plate šerijatske i zakonske obaveze koje su kao mukata određene u iznosu od 260 akči, ostatak prihoda zadržava se za vakuf.«

Stanovnici spomenutog čifluka su:

Širmerd, sin Davuda
Radoje, sin Radivoja

Husein, sin Abdulaha
Radoje, sin Vlaha

Muslimanskih kuća 2, resm-i čift 44 akče; hrišćanskih kuća 2, ispendža 50 akči.

Prihod, odsjekom 260 akči.

75/400 Vakuf spomenutih u kadiluku Novi Pazar

U samom mjestu Novi Pazar:

Vakufi džamije i imareta Isa-bega¹¹⁵ koji se nalaze u Novom Pazaru su sljedeći:

Prihod zakupa hamama u samom Novom Pazaru — godišnje 4.600 akči;

Prihod zakupa karavansaraja u Novom Pazaru — godišnje 2.500 akči;

Prihod zakupa devetnaest dućana u Novom Pazaru — godišnje 8.076 akči;

Od prihoda zakupa hassa zemljišta — godišnje 200 akči;

Mlinova četiri u mahali Vatrenovac — godišnje 2.050 akči;

Svega 17.426 akči.

Vakuf imareta, medrese i mekteba umrlog Sinan-bega, sina Hadim Jakuba u samom Novom Pazaru

Hamam jedan, godišnje ...;¹¹⁶ razni dućani, godišnje ...;¹¹⁷ mlina četiri, godišnje ...;¹¹⁸ gotovina 200.000 akči; od provizije spomenute gotovine — godišnje 20.000 akči.

Vakuf mesdžida silahdara¹¹⁹ **Ahmed-bega**

Od zakupa tabhane i dućana — godišnje 2.000 akči. Za imama, mujezina i za ostalo.

Vakuf pokojnog mevlana Husreva-čelebije

Gotovina 15.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 1.500 akči. Za učenje džuzua časnog Kur'ana.

¹¹⁷ Nije upisan iznos.

¹¹⁸ Nije upisan iznos.

¹¹⁹ *Silahdar* (od ar. *silāh*, oružje i pers. suf. *dār*). Doslovno znači držalac oružja, a kao termin ozna-

čava dostojanstvenika na dvoru sultana ili namjesnika provincija koji je nosio gospodarevo oružje, dodavao mu ga po potrebi i uopće se brinuo o oružju svoga gospodara. Više vid. *Krajište* (Rječnik termina).

Vakuf mesdžida i mekteba Ishaka, sina Abdulaha tabaka

U vakufnami spomenutog Ishaka upisano je da je on uvakufio kao evladijet vakuf¹²⁰ svoju avliju sa punim ambarom u Novom Pazaru, što se nalazi u Mahali mesdžida Ak Ilijasa svoju bašču u mahali Mentešalu i bašču u mahali Parlik, te tri dućana koje je uvakufio Preko Morače koji su okruženi drugim (dućanima).

Od prihoda trideset dućana — godišnje 2.160 akči.

Uslovljeno je: onaj ko vrši službu imama, mujezina i mualima da upravlja sa svim ovim imetkom.

Za upravu — dnevno 7 akči, a višak za nadzor (*riķba*). Za službu imama — dnevno 2 akče za službu mujezina — dnevno 1 akča; za službu muallima — dnevno 1 akča; za osvjrtljenje i prostirku — dnevno 1/2 akče.

Vakuf mesdžida pokojnog Skendera subaše¹²¹

Od prihoda devet dućana u Novom Pazaru — godišnje 1.080 akči. Od prihoda zemljišta koje se nalazi na obali vode Jošanica, sada je to livada — godišnje 20 akči.

Gotovina 4.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 600 akči.

Umjesto gotovine, 5.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — za muallima — godišnje 550 akči.

Umjesto tri dućana — godišnje 96 akči.

Vakuf mesdžida pokojnog Ahmeda vojvode

Od prihoda dvadeset dva dućana u Novom Pazaru — godišnje 2.122 akče; zatim od mlinova koji se nalaze u selu Kućani.¹²²

Vakuf sarrafa¹²³ Jusufa, sina Abdulaha

Dućana sedam

[Prihod] za učenje džuzua u mesdžidu Iskendera subaše i za opravak puta za Bosnu i Ilidžu. Spomenuti dućani su izgorjeli. Njihovo mjesto daje se pod zakup za 18 akči. Neka se troši 15 akči dnevno za učenje jednog džuzua Kur'ana, koji (učići) imam spomenutog mesdžida, i 3 akče za opravak puta.

¹²⁰ *Evladijet vakuf* je takva zadužbina u kojoj pravo svojine na imovinu pripada vakufu, a pravo uživanja u cijelosti, ili djelomično, dobrotvor zadržava za sebe i svoje srodnike. Pravo uživanja ovakve imovine vakuf stječe tek po izumiranju navedenih lica ili po nastupanju uslova postavljenih u vakufnami. Tada se evladijet vakuf pretva-

ra u općekorisni vakuf. O tome više vid. Mehmed Begović, *Vakufi u Jugoslaviji*.

¹²¹ *Subaša* (tur. *subaşi*), vojni zapovjednik, glavar, vojvoda. Vid. E. I., s. v. *şu-başi*.

¹²² *Kućane*, selo sjeveroistočno od Novog Pazara.

¹²³ *Sarrafa* (ar. *sarrāf*), mjenjač.

75/401 Vakuf mesdžida pokojnog Ak Ilijasa

Od prihoda osam dućana u Novom Pazaru — godišnje 960 akči.

Gotovina 4.000. Od provizije spomenute gotovine — za imama — godišnje 400 akči.

Zatim ml'n sa dva žrvnja u Mahali pokojnog Ilijasa.

Vakuf Čeltigir Murata

Gotovina 3.500 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 350 akči — za imama mesdžida Ak Ilijasa.

Vakuf hadži Hamze

Gotovina 2.500 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 350 akči — za imama spomenutog mesdžida.

Vakuf Velije, sina Murata

Gotovina 1.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 120 akči — za učenje Kur'ana.

Vakuf gospođe Bulbul

Gotovina 1.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 120 akči — za učenje Kur'ana.

Vakuf mesdžida i mosta Ahmeda, sina Abdulaha u Novom Pazaru

Od prihoda devetnaest dućana — godišnje 1.140 akči; pekara — godišnje 570 akči.

Gotovina 21.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 2.100 akči.

Svega 3.960 akči.

Za učenje džuzua — dnevno 5 akči; za imama — dnevno 2 akče; za opravak spomenutog mosta — godišnje 1.500 akči.

Vakuf ćurčije¹²⁴ Mustafe

Od prihoda četiri dućana u Novom Pazaru — godišnje 557 akči — za opravak mosta u Novom Pazaru.

Vakuf pokojnog Sufi Ahmeda u Novom Pazaru

Dućana četiri za učenje Kur'ana u mesdžidu kapidžibaše¹²⁵ Bali-bega.

Gotovina 500 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 100 akči — za čitanje božijih riječi u spomenutom mesdžidu.

¹²⁴ *Ćurčija* (tur. *kürekcî*), krznar.

¹²⁵ *Kapidžibaša* (tur. *kapucibaşı*), starješina dvorske straže, a kao termin u osmanskoj državi znači zvanje neposrednog starješine na dvoru

sultana i najviših državnih funkcionera. Više vid. *Krajište* (Rječnik termina); E. I., s. v. *kupuči*.

¹²⁶ *Rogozina*, nepoznato.

Vakuf pokojnog Jusufa, sina Abdulaha, znamenitog
Dvije kuće sa avlijom i baščom; dva dućana.
Prihod 186 akči; za opravak puta za Rogozinu.¹²⁶

Vakuf gospođe Gulšah, kćerke Abdulaha
1 kuća, 2 dućana, 1 bašča; za dobre ljude i siromahe.

Vakuf mesdžida i mekteba Iskendera čelebije, sina Jakub-bega za mesdžid i mekteb

Gotovina 35.000 akči. Mlin jedan, dućana devetnaest, pekara jedna.

Za upravljanje — dnevno 3 akče; za imama — dnevno 3 akče; za mujezina — dnevno 1 akča; za Kur'anske džuzove — dnevno 2 akče; za osvjetljenje i prostirku — dnevno 1 akča.

Vakuf gospođe Zelihe

Gotovina 3.000 akči. Od provizije spomenute gotovine — godišnje 300 akči — za spomenuti mesdžid.

Vakuf gospođe Devlet

Gotovina 2.000 akči. Od provizije spomenute gotovine 300 akči — za spomenuti mesdžid.

75/402

Vakuf džamije kapidžibaše Hamza-bega

Od prihoda dvadeset pet dućana u Novom Pazaru — godišnje 2.236 akči. Četiri dućana badždara¹²⁷ Mustafe — godišnje 220 akči — za spomenuti mesdžid.

Vakuf mesdžida pokojnog Hoškadema vojvode

Zakup hamama u Dimitrovici¹²⁸ — godišnje 1.000 akči; mlinova dva u selu Lisnica¹²⁹ — godišnje 1.364 akče; u sinoru spomenutog sela jedan vinograd daje resm-i dunum.¹³⁰

Čifluk ratara Bari Jigita, sina Balabana. Spomenuti je za učene ljude uvakufio jedan mlin na navedenom čifluku.

Vakuf kasabe Dimitrovica

Mlinovi u samoj Dimitrovici koje je uvakufio Isa beg za svoju džamiju i imaret u Pazaru jesu sljedeći: sedam mli-

¹²⁷ *Badždar* (*bāğdār*), kontrolor mjera, tržni inspektor.

¹²⁸ *Dimitrovica*. Kos. Mitrovica (Dimitrovica) je sredinom XVI stoljeća postala središte istoimene nahije, a kasnije i kadiluka. Vid. *Pašaluk*, str. 146.

¹²⁹ *Lisnica*. I danas postoji selo Lisnica kod Kosovske Mitrovice.

¹³⁰ *Resmi dunum* (*resm-i dönüm*), porez na vinograde koji su plaćali samo muslimani, i to po dunumu zemljišta zasadenog vinogradom. Ovaj porez odgovarao je, donekle, porezu na širu ili mošt koji su plaćali nemuslimani. Više vid. TIB.

nova u Dimitrovici — godišnje 6.284 akče. Zatim, u sinoru sela Lisnica nalazi se jedan mlin sa dva žrvnja.

Brat pokojnog Isa-bega, pokojni Barak beg posjeduje tri vinograda u sinoru sela Podgradina. Za mesdžid Isa-bega u samoj Dimitrovici pokojni je u svoje ime uvakufio i dao pod mukatu jednu bašču u iznosu od 15 akči godišnje, a za avliju navedenog mesdžida u spomenutom selu uvakufio je jednu njivu.

Vakuf Mehmeda čelebije iz Jedrena za mekteb koji je sagradio u Dimitrovici.

Gotovina 10.000 akči.

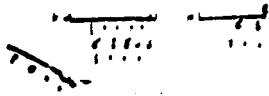
U Vučitrnskom sidžilu je upisano sljedeće: »Neka se iz prihoda spomenute gotovine troši dnevno 3 akče za mu-allima, 1 akča za muteveliju, a ostatak za opravak.«

Vakuf zavije Huseina, sina Hasana poznatog kao Aparđi čauš u Dimitrovici. [Dalje nije ništa ubilježeno.]

Handwritten musical notation on page 142, featuring a staff with a treble clef and various notes and rests. The notation includes several systems of music, with some systems containing multiple staves. The handwriting is in a cursive style, and the notes are clearly defined. There are some annotations in the margins and between the staves.

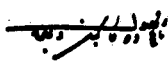
Handwritten musical notation on page 140, featuring a staff with a treble clef and various notes and rests. The notation includes several systems of music, with some systems containing multiple staves. The handwriting is in a cursive style, and the notes are clearly defined. There are some annotations in the margins and between the staves.

موسیقی از سوره اول که در این کتاب آمده است

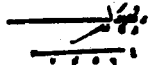
این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

موسیقی از سوره اول که در این کتاب آمده است

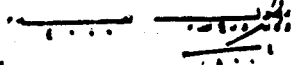
این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

موسیقی از سوره اول که در این کتاب آمده است

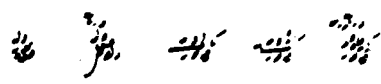
این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

موسیقی از سوره اول که در این کتاب آمده است

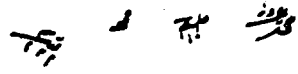

این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

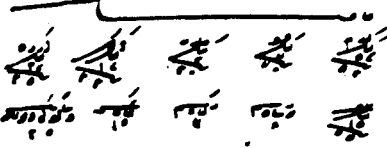
موسیقی از سوره اول که در این کتاب آمده است

این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

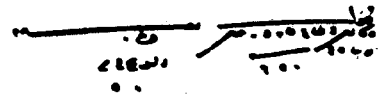

این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

این آیه را در کتاب موسیقی که در این کتاب آمده است

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular or fan-like shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by two lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

fo 394 r

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line.

Handwritten Ottoman Turkish text on a single line, followed by several lines of text arranged in a triangular shape.

fo 393 v

Handwritten musical notation on page 146. The page contains several staves of music. The notation includes notes, rests, and clefs. There are also some text annotations interspersed with the musical staves, possibly indicating performance instructions or specific notes.

Handwritten musical notation on page 147. The page contains several staves of music. The notation includes notes, rests, and clefs. There are also some text annotations interspersed with the musical staves, possibly indicating performance instructions or specific notes.

Handwritten text in Ottoman script at the top of the left page, including a header line and several lines of text.

A table with 10 rows and 4 columns of handwritten entries in Ottoman script, likely representing a list of land parcels or tax records.

Handwritten text in Ottoman script at the top of the right page, including a header line and several lines of text.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a sub-header or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, continuing the list or providing details for the entries.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a summary or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a sub-header or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, continuing the list or providing details for the entries.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a summary or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a sub-header or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a sub-header or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, continuing the list or providing details for the entries.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a summary or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a sub-header or a specific entry.

Handwritten text in Ottoman script, possibly a sub-header or a specific entry.

۱۰۰۰۰ دینار و ۵۰۰۰۰ کورن ...
 ۲۰۰۰۰ دینار و ۱۰۰۰۰ کورن ...
 ۳۰۰۰۰ دینار و ۱۵۰۰۰ کورن ...
 ۴۰۰۰۰ دینار و ۲۰۰۰۰ کورن ...
 ۵۰۰۰۰ دینار و ۲۵۰۰۰ کورن ...
 ۶۰۰۰۰ دینار و ۳۰۰۰۰ کورن ...
 ۷۰۰۰۰ دینار و ۳۵۰۰۰ کورن ...
 ۸۰۰۰۰ دینار و ۴۰۰۰۰ کورن ...
 ۹۰۰۰۰ دینار و ۴۵۰۰۰ کورن ...
 ۱۰۰۰۰۰ دینار و ۵۰۰۰۰ کورن ...

۱۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
۵۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۸۰۰۰۰
۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰		

۲۹۰

۱۰۰۰۰ دینار و ۵۰۰۰۰ کورن ...
 ۲۰۰۰۰ دینار و ۱۰۰۰۰ کورن ...
 ۳۰۰۰۰ دینار و ۱۵۰۰۰ کورن ...
 ۴۰۰۰۰ دینار و ۲۰۰۰۰ کورن ...
 ۵۰۰۰۰ دینار و ۲۵۰۰۰ کورن ...
 ۶۰۰۰۰ دینار و ۳۰۰۰۰ کورن ...
 ۷۰۰۰۰ دینار و ۳۵۰۰۰ کورن ...
 ۸۰۰۰۰ دینار و ۴۰۰۰۰ کورن ...
 ۹۰۰۰۰ دینار و ۴۵۰۰۰ کورن ...
 ۱۰۰۰۰۰ دینار و ۵۰۰۰۰ کورن ...

۱۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
۵۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۸۰۰۰۰
۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰		

...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...

۱۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
۵۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۷۰۰۰۰	۸۰۰۰۰
۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰		

...
 ...
 ...

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

در این کتاب که در این کتاب
 در این کتاب که در این کتاب

THE REGISTER OF THE WAQFS IN BOSNIA DURING
THE FIRST HALF OF THE EIGHTEENTH CENTURY

— Summary —

This work presents the first complete register of the *waqfs* in the Sandjak of Bosnia. This register of the *waqfs* (i. e., of the *waqf* buildings, bequeathed property and expenditures of these *waqfs*) occupies 25 consecutive defter pages and is to be found at the end of the detailed register of the Sandjak of Bosnia completed in 1540 (fol. 390—402). The original defter is kept in Istanbul, Başbakanlık Arşivi (BBA), Tapu defter (TD), No. 211. The film and the photocopy of the defter are kept at the Institute of Oriental Studies in Sarajevo, No. 75.

The defter contains a list of the *waqfs* in Sarajevo, Novi Pazar, Travnik, Visoko, Rogatica, Skoplje (Uskoplje), and Mitrovica. This shows that not all places of the Sandjak of Bosnia are included here. Sarajevo and Novi Pazar are shown to have the largest number of *waqfs*, which points to the fact that these were the two most developed towns of the Sandjak of Bosnia. Moreover, even this register is not complete, because the last page of the photocopy contains only the title »The Waqfs under the Jurisdiction of the Qadi in Skradin«, but does not list the *waqfs* themselves. In spite of that, a large number of *waqfs* was recorded here in a period when a more intensive cultural activity began to take place in Bosnia. Following is the list of the *waqfs*:

- The *waqf* of the mosque of Sultan Mehmed-khan in Sarajevo;
- The *waqf* of the mosque of Sultan Bajezid-khan in Rogatica;
- The *waqf* of Isa-bey's *tekye* in Sarajevo;
- The *waqf* of Skender-pasha's *tekye* in Sarajevo;
- The *waqf* of the *masdjid*, *maktab*, and the bridge of Ayās-pasha in Sarajevo;
- The *waqf* and the *masdjid* of Mehmed-bey in Sarajevo;
- The *waqf* and the *masdjid* of Yaqub-pasha in Sarajevo;
- The *waqf* and the mosque of Yaḥyā-pasha in Sarajevo;
- The *waqf* of Firuz-bey for the *madrassa*, the district mosque and the fountains in Sarajevo;
- The *waqf* of shaykh 'Alā'uddin-dede in Sarajevo;
- The *waqf* of the shaykh Farrukh mosque in Sarajevo;
- The *waqf* of the bridge and *karbān-sarāy* of 'Alī, the tanner in Rogatica;
- The *waqf* of Ilyās Arnaut in Rogatica;
- The *waqf* of Mevlana Šerefeddin mosque in Visoko;
- The *waqf* of the mosque of Sultan Mehmed-khan in Travnik;
- The *waqf* of the *masdjid* of Mehmed-bey in Sarajevo;
- The *waqf* of the mosque of Skender-kahya (ketkHUDā) in Sarajevo;

- The *waqf* of the *masdjid* of Sinan-čelebi in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* and *maktab* of Mi'mār-Sinan in Sarajevo;
 The *waqf* of the *maktab* and bridge of Hasan, a *sarrādž* (saddler) in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of Hādždži Eynekhān in Sarajevo;
 The *waqf* of Ferhad, Nalbant (*Na'lbant*) in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of Sinan Nalbant in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of Mevlana Arap ('*arab*) in Sarajevo;
 The *waqf* of *kuyundži* Muhamed in Sarajevo;
 The *waqf* of the *maktab* of Hādždži Eynebegi in Sarajevo;
 The *waqf* of the mosque of Mevlānā Arap in Sarajevo;
 The *waqf* of Mehmed-čelebi in Sarajevo;
 The *waqf* of the wife of Skender, a tailor, in Sarajevo;
 The *waqf* of Nasuh voyvoda in Sarajevo;
 The *waqf* of Selim khātun, wife of Kenan in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of Hādždži Ismail, the *sarrādž* in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of Hādždži Musliḥuddin in Sarajevo;
 The *waqf* of Aishe khātun in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of *khwadja* Kemal in Sarajevo;
 The *waqf* of Hādždži Murat for the *masdjid* of Kebkebir Şüfī in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of Khayrudin in Sarajevo;
 The *waqf* of the *maktab* and bridge of 'Alī, son of Hādždži Balaban;
 The *waqf* of the *masdjid* of *khwadja* Kečedži Sinan in Sarajevo;
 The *waqf* of Mehmed-čelebi in Travnik;
 The *waqf* of djebedži Uveys;
 The *waqf* of the *masdjid* of Hādždži Muştafā;
 The *waqf* of the *masdjid* of *khwadja* Sinan Karamani in Skoplje;
 The *waqf* of the *maktab* of Mehmed-čelebi in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of *khwadja* Durak in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* of Yusuf, son of Skender in Sarajevo;
 The *waqf* of the mosque, the '*imāra*, and the *madrassa* of Khusrevbeg in Sarajevo;
 The *waqf* of the *masdjid* and *maktab* of voyvoda Kemal in Sarajevo;
 The *waqf* of the mosque and the '*imāra* of 'Isā-beg in Novi Pazar;
 The *waqf* of the *imara*, the *madrassa* and the *maktab* of Sinan-beg in Novi Pazar;
 The *waqf* of the *masdjid* of *silāḥdār* Ahmed-beg in Novi Pazar;
 The *waqf* of Mevlana Khusrev-čelebi in Novi Pazar;
 The *waqf* of the *masdjid* and *maktab* of Ishāq in Novi Pazar;

- The *waqf* of the *masdjid* of Skender-sūbaši in Novi Pazar;
 The *waqf* of the *masdjid* of voyvoda Ahmed in Novi Pazar;
 The *waqf* of šarrāf Yusuf in Novi Pazar;
 The *waqf* of the *masdjid* of Ak Ilyas in Novi Pazar;
 The *waqf* of Čeltigīr Murat in Novi Pazar;
 The *waqf* of Hādjdji Hamza in Novi Pazar;
 The *waqf* of Velī, son of Murat, in Novi Pazar;
 The *waqf* of Bulbul khātun in Novi Pazar;
 The *waqf* of the *masdjid* and bridge of Ahmed, son of Abdulah, in Novi Pazar;
 The *waqf* of kūrkdjī Mustafa in Novi Pazar;
 The *waqf* of Šūfī Ahmed in Novi Pazar;
 The *waqf* of Yusuf, son of Abdulah, in Novi Pazar;
 The *waqf* of Gūlšah khātun in Novi Pazar;
 The *waqf* of the *masdjid* and *maktab* of Iskender-čelebi in Novi Pazar;
 The *waqf* of Zeliha khātun in Novi Pazar;
 The *waqf* of Devlet khātun in Novi Pazar;

The *waqf* of the mosque of qapidjibāši Hamza-beg in Novi Pazar; the *waqf* of the *masdjid* of voyvoda Khošqadem in Dimitrovica; the *waqf* of the *masdjid* of Mehmed-čelebi in Dimitrovica; the *waqf* of the *tekye* of Huseyn in Dimitrovica.

Many of these mosques and buildings still exist and some of the *waqfs* still survive; that is especially the case with the *waqf* of Gazi Khusrev-beg in Sarajevo.

This register provides extremely valuable data for the study of the introduction of Islamic institutions into the newly conquered territories, as well as for the study of cultural and economic history of Bosnia. These data are especially valuable for the study of urban settlements because the *waqfs*, as it is well known, were predominantly associated with the cities. A *waqf* could be both the movable property and the real estate. From the register we can see that in this period the cash was most frequently given to *waqfs* and was then lent at the interest of 10% to 15% per year, which can be concluded from the final survey of the bequeathed property. The real estate of the *waqf* property was used on the basis of lease (*muqāṭa'a*), which was uniform in the whole Empire.

In addition to the general information concerning the structure of the population, the products and property, the register provides insight into the ranks of the *waqf* employees and their salaries, which is important in the study of the *waqf* as a specific institution.

Likewise, certain other *waqf* property, such as mills, *čiftliqs*, and the like, were listed and separately defined. Where inhabited

places, villages or *mazra'a* which belonged to certain *waqfs* were listed, then all their households were also individually mentioned (Muslim as well as Christian). Along with that, the specification of income expressed in quantitative and monetary values was also recorded.